

László Márton

KULÁK-NÉVJEGYZÉKEK ÖSSZEÁLLÍTÁSA
MAROS MEGYÉBEN, ILLETVE
MAROS TARTOMÁNYBAN 1949–1959 KÖZÖTT

Jelen tanulmányban a kulákká minősítés szempontjait, a kulák-névjegyzékek összeállításának módját, valamint a kulákká minősített családfők számának változását próbáljuk feltárni a volt Maros megye/Maros tartomány területén.¹ Munkánk során főként a helységenként összeállított kulák-névjegyzékeket használtuk. Mivel ezeket több esetben módosították – kihúztak belőlük vagy neveket adtak hozzá már meglévő listákhoz –, ezek feldolgozásánál az eredeti állapotot vettük figyelembe. Az adott időszakban kuláknak minősítettek pontos számát ennek dacára sem sikerült minden esetben megállapítani, ezért ezen számadatokat inkább a folyamatokat jelző mutatókként kell tekintenünk.

Maga a kulák kifejezés a Szovjetunióból származik, és a kommunista eszmerendszerrel együtt importálták Kelet-Európa szovjet megszállás alá kerülő államaiba. Az általunk tárgyalt térségben is a kommunista hatalom és ideológia Romániába való átültetését követően jelent meg, a gazdagparasztság negatív tartalmú megnevezéseként: olyan személyeket jelölt, akik a hatalom értelmezése szerint mások kizsákmányolása által tettek szert nagy vagyponra. A kulákságot tehát ebben az összefüggésben egy mesterséges, a kommunista ideológia által konstruált társadalmi csoportnak tekinthetjük, amelynek tagjait ellenségként határozták meg, és bűnbakként tekintettek rájuk. Az, hogy ki került bele ebbe a csoportba, tulajdonképpen az éppen érvényben levő meghatározáson múlt: 1947-ig egyes pártideológusok azokat a gazdálkodókat minősítették kuláknak, akik 10 hektárnál² több szántófölddel rendelkeztek, 1947 után azonban már 20 ha-ra emelték föl ezt a határt.³

---

1 Köszönöm Bicsok Zoltán és Nagy Botond levéltáros kollégáimnak a tanulmány elkészítésében nyújtott értékes segítségüket.

2 A továbbiakban: ha.

3 Robert Levy: *Gloria și decăderea Anei Pauker* [Ana Pauker tündöklése és bukása]. București, 2002, Polirom, 99. p.

A romániai sajtóban a kulákokat támadó írások megjelenése 1947 májusától vette kezdetét.⁴

1949 márciusában, a 2-áról 3-ára virradó éjszaka folyamán a nagybirtokos családokat egy országszerte végrehajtott akció keretében elhurcolták otthonaikból, és olyan városokba szállították őket, amelyeket kötelező jellegű kényszerlakhelynek jelöltek ki számukra. Birtokaikat államosították, majd állami gazdaságokat hoztak létre belőlük, így az állam, amelynek vezetői korábban oly hevesen támadták a nagybirtokosokat és a nagybirtokosokat, maga vált nagybirtokossá, méghozzá oly módon, hogy az országban rajta kívül nem maradt más nagybirtokos.

Ugyanazon a napon, március 2-án vette kezdetét az országot ténylegesen irányító Román Munkáspárt plenáris ülése, amelyen bejelentették a kollektivizálás beindítását: a magántulajdonú mezőgazdasági földterületek közös (azaz kollektív) tulajdonba vételét és az említett területek közös művelésére való áttérést.⁵ A plenáris ülésen elfogadott határozat a hatalom vidéki társadalompolitikai céljait is ismertette, beleértve azokat is, amelyek a kuláknak minősített személyekre vonatkoztak:

6. c) *A jelenlegi szakaszban a falusi tőkés kizsákmányolás elleni harcot, a kulákság korlátozásának politikájával kell véghezvinni. [...] A kulákság gazdasági erejének és politikai befolyásának korlátozására vonatkozó feladatot a falusi osztálypolitika alapján kell megvalósítani:*

– *a mezőgazdasági proletariátus, a szegény- és középparaszt érdekeinek védelmével a kulákkal szemben, még a legapróbb kérdésekben is;*

– *olyan osztályjellegű adópolitikával, amely egyrészt megkönnyíti a szegény- és középparaszt helyzetét, másrészt pedig megterheli a kulákat;*

– *a gabonabeszolgáltatás, hitel stb. terén alkalmazott osztálypolitikával [...].*

A kulákok korlátozásának politikája még nem jelenti a kulákság mint osztály felszámolását, de ez a politika megakadályozza a kulákság gazdasági megerősödését [...].

4 A kommunista párt lapja, a *Scântea* 1947. május 29-i számában. Nicoleta Ionescu-Gură: *Categoria socială a „chiaburului” în concepția P.M.R. din anii '50. Analele Sighet*, 2000. nr. 8. 286. p.

5 *A Román Munkáspárt Központi Vezetősége 1949. március 3–5-i plenáris ülésének határozata a párt feladatairól a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségének megerősítéséért és a mezőgazdaság szocialista átalakításáért folytatott harcban.* [H. n.], 1949, kiadja a Román Munkáspárt, 12. p. (A továbbiakban: 1949. március 3–5-i határozat.)

7. A szövetkezeti mozgalmat teljesen meg kell tisztítani mindennemű tőkés elemtől [...].

A szövetkezetek vezetőségét kizárólag mezőgazdasági munkásokból, szegény- és középparasztokból kell megalakítani. [...].

9. a) A kollektív gazdaságba kizárólag szegény- és középparaszt vehető fel, kulák nem.

11. [...] A párttagokat és a munkásság, valamint a szegény- és középparasztság millióinak széles tömegeit [...] az engesztelhetetlen osztályharc szellemében kell nevelni a kulákok [...] ellen.

14. [...] A pártnak irányítania kell a mezőgazdasági bémunkások szakszervezetét, hogy beszervezzék az összes bérest, az összes állandó és időszaki mezőgazdasági munkást, és fokozzák ezek harcát követeléseik kivívásáért a kulákoktól.⁶

A megfogalmazott távlati cél tehát a vidéki, kizsákmányolónak tekintett osztály – a kulákok – felszámolása (társadalmi csoportként való megszüntetése) volt, de középtávon a hatalom beérte annyival, hogy társadalmilag perifériára szorítsák, gazdaságilag pedig elszegényítsék őket. A folyamat fokozatossága azzal magyarázható, hogy a kulákoknak tekintett gazdák hirtelen kiiktatása élelmiszer-ellátási zavarokat okozhatott.

Arra, hogy kit minősítsenek kuláknak, egyrészt a már említett, 1949. március 3–5-i plenáris ülés határozata,⁷ másrészt Gheorghe Gheorghiu-Dejnek az ugyanazon az ülésen elmondott jelentése volt az útmutatás.⁸ „Kétségtelen – így a jelentés –, hogy a parasztgazdaság tulajdonában

6 1949. március 3–5-i határozat.

7 „Azon névjegyzékeket illetően, amelyeket össze kell állítani a kulákokról a mezőgazdasági adótörvény 19-ik cikkelyének megfelelően, ismertetjük, hogy ezeket a táblázatokat igazságosan meg kell vizsgálni, a Román Munkáspárt Központi Bizottsága folyó év március 3–5-i határozatának szellemében, teljes felelősséget vállalván az adataikért és azért a tényért, hogy a benne szereplők valóban kulákok.” Fordítás román nyelvről. Maros Megye Ideiglenes Bizottsága, Titkárság 10.092/1949. számú utasítása 1949. július 31-én. Román Nemzeti Levéltár Maros Megyei Hivatala (a továbbiakban: RNL-MsMH), Nyárádszeredai Járás Szolgabíróháza, 347. mutató, 7. ircs. f. 94.; ugyanaz: RNL-MsMH, Maros Megye Pénzügyi Igazgatósága (a továbbiakban: MsM PüI), 32. ircs. f. 9.; ugyanaz: RNL-MsMH), Maros-Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa (a továbbiakban: MMAT Nt), 65/1952. ircs. f. 218. Mindegyik járásnak címezték.

8 „A névjegyzékeket a legnagyobb figyelemmel kell összeállítani, a gazdaságok alapos megfontolás utáni besorolása után, bármilyen elfogultság vagy gyűlölet nélkül, a Gh. Gh. Dej elvtársnak a Román Munkáspárt 1949. március 3–5-i plenáris ülési beszámolójának szellemében.” Fordítás román nyelvről. Az Erdőszentgyörgyi Járás Ideiglenes Bizottsága Pénzügyi Ügyosztályának 127/17. 06. 1950. számú irata. RNL-MsMH, Erdőszentgyörgy Rajon Néptanácsa iratai (a továbbiakban: Erdősztgy Raj Nt), 63/1950. ircs. f. 7–8.

lévő földterület fontos elem annak meghatározásában, hogy az illető parasztgazdaság melyik csoportba tartozik. De ez nem az egyedüli és nem is lehet az egyedüli tényező.

Ahhoz, hogy a mezőgazdasági munkást, a szegény- és középparasztot megkülönböztessük a kuláktól, az alábbi szempontokat kell szem előtt tartanunk: van-e földje, és ha igen, milyen vidéken terül el, rendelkezik-e más termelőeszközökkel is, milyen számban és milyen termelőeszközökkel, mit termel, mennyit termel és termeléséből mennyit visz a piacra, kizsákmányol-e idegen munkaerőt, vagy sem, kizsákmányolják-e mások, vagy sem, a család nagyságát, valamint számos helyi körülményt, amelyet csak úgy mérhetünk fel, ha minden konkrét esetet külön megvizsgálunk.

A döntő azonban az, hogy kizsákmányol-e idegen munkaerőt, vagy sem, és kizsákmányolják-e, vagy sem; rendelkezik-e vagy sem termelőeszközökkel, és ha igen, milyen mennyiségben és milyen fajtájúakkal.⁹

A gyakorlatban gazdasági szempontok szerint azokat minősítették kuláknak, akik valamilyen kisvállalkozást folytattak (legyen az termelés, szolgáltatás vagy értékesítés), szolgát tartottak, az átlagosnál nagyobb földbirtokkal vagy átlagosnál jobb anyagi helyzettel rendelkeztek.¹⁰

A gazdasági szempontokon túl a „politikai” szempontot, azaz a rendszerhez való viszonyulást is figyelembe vették a névjegyzékek összeállításánál (lásd a „rendszerellenes” minősítést), valamint számított a származás is („kulák-fióka”) – főként akkor, amikor gazdasági szempontok alapján már nem volt kiket kulákká minősíteni, de felsőbb nyomásra mégis muszáj volt további „kulákokat” találni. Összességében elmondható, hogy a meglehetősen képlékeny szempontok tág teret engedtek az összeállítók szubjektivizmusának, emiatt pedig gyakran születtek részrehajló döntések – főként amiatt, mert a névjegyzéket összeállítók esetenként egyéni bosszúállásra használták fel a hatalmukat, amivel felruházták őket.

---

9 Gheorghe Gheorghiu-Dej: *Cikkek és beszédek. I. kiadás.* Bukarest, 1951, [k. n.], 234. p.

10 Pl. termelés: pálinkafőzés, halastó üzemeltetése; szolgáltatás: cséplés; értékesítés: saját termények piacon való eladása.

A KULÁKOKAT SÚJTÓ INTÉZKEDÉSEK

A kuláknak minősített személyeket változatos intézkedésekkel – gazdasági terhek növelésével, munkaerő-elvonással, társadalmi, oktatási, közellátási hátrányos megkülönböztetéssel, társadalmi mobilitásuk korlátozásával, ingatlanjaik állami célokra való elvételével¹¹, jogi meghurcolással, erkölcsi megszegényítéssel, gyerekeik tanintézményekből való kizárásával – súlytották.¹²

A gazdasági leszegényítésüket célzó intézkedések teljesíthetetlen beszolgáltatási kötelezettségeket jelentettek: amint egyes visszaemlékezésekből kiderül, volt olyan kuláknak minősített gazda, aki akkora beszolgáltatási kötelezettséget kapott, mint az egész falu lakossága a két világháború közötti időszakban.¹³ Ezeknek a gazdáknak a saját termése nem volt elegendő a gazdasági kötelezettségek kiegyenlítésére, ezért – hogy az előírt mennyiséget be tudják szolgáltatni – kénytelenek voltak további terményeket vásárolni. Mindez azzal járt, hogy fokozatosan felélték tartalékaikat, és leszegényedtek – a hatalom céljainak megfelelően.

-
- 11 Azt, hogy a különféle intézmények számára székházat vagy raktárt biztosítsanak, illetve hogy az egyes helységekre beosztott, de ott lakhellyel nem rendelkező állami alkalmazottak lakhatásáról gondoskodjanak, úgy kívánták megoldani, hogy lefoglalták egyes kuláknak minősített helybeliek lakásait. Jobbik esetben pár év vagy évtized után a volt tulajdonosok visszakapták az így lefoglalt ingatlant, de sokuknak ez csak a rendszerváltás után, vagy egyáltalán nem sikerült. Bővebben lásd Kristó Tibor (szerk.): *Kuláksors. Székely kulákok története*. Csíkszereda, 1999, Státusz Kiadó, 38–39.; 126., 186–188., 205., 210. p.
  - 12 Gazdasági terhek: megemelt adó- és beszolgáltatási kötelezettségek; munkaerő-elvonás: kényszerfuvarozás kirovása, gazdasági megkülönböztetés; hátrányos társadalmi megkülönböztetés: szövetkezetek és társadalmi szervezetek vezetőségéből való kizárás; hátrányos oktatási megkülönböztetés: a kulákká minősített szülők gyerekeinek kizárása bizonyos oktatási egységekből; közellátási megkülönböztetés: bizonyos hiánycikknek minősülő árucikkeket pénzért sem adtak nekik; társadalmi mobilitás korlátozása: bizonyos munkahelyeket elzártak előlük; ingatlanjaik állami célokra való elvétele: kollektív gazdaság vagy más intézmény székházának; jogi meghurcolás: kirakat- és indokolatlan büntetőpercek, erkölcsi megszegényítés: alaptalan szidalmazás, gúny-karikatúrák és feliratok, gyűléseken vagy rendezvényeken nyilvános megszegényítés, leköpés, iskolában gyerekeik kiközösítése. Lásd Kristó: i. m.; Máthé János: *Magyarhermány kronológiája (1944–1964)*. Csíkszereda, 2008, Pro-Print Könyvkiadó. https://www.adatbank.ro/html/alcim_pdf5970.pdf (Letöltve: 2024. február 12.) A sáromberki református papilak utca felőli részén ma is látható az ötvenes évekből származó felirat: „Itten kulák lakik.”
  - 13 Lőrincz György: Raffai Gáspár megpróbáltatásai. In Kristó: i. m. 255–264. p.; Máthé: i. m. 99–102. p. (1952. II. 24-i bejegyzés.)

A NÉVJEGYZÉKEK ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK MÓDJA

Az 1949. márciusi határozat előírásainak értelmében megemelt gazdasági terheket a mindössze pár hónappal később kiadott mezőgazdasági adótörvénybe is beleszerkesztették; ennek értelmében a kulákgazdaságokra 20-50% közti többletadót róttak ki.¹⁴ A törvény és annak alkalmazási utasítása a járási közigazgatási szervek¹⁵ hatáskörébe utalta a kulák-névjegyzékek összeállítását, valamint az adónövelési százalék meghatározását (cotă de majorare); a megyei szervek feladata a jegyzékek ellenőrzése és jóváhagyása volt.¹⁶ A gyakorlatban a kulák-névjegyzékeket vagy listákat a községi közigazgatás állította össze. Ezeket a járási közigazgatás összesítette, majd a megyei vezetőség hagyta jóvá őket (kivéve néhány, nem egyértelmű esetet,¹⁷ a jóváhagyott névjegyzékeket pedig megküldték az adóhatóságoknak. A folyamat utolsó fázisaként ezeket kifüggesztették az érintett községekben, és megkezdték a megemelt adóterhek és beszolgáltatások behajtását.¹⁸

A kulákká minősítettek egy része kérvényekkel ostromolta a hatóságokat, hogy mentse fel őket, de amennyire a fennmaradt iratokból megítélhető, erre csak a megemelt adóterhek beszedése után kerülhetett sor.¹⁹ A nem egyértelműnek ítélt esetekben akár helyszíni kiszállásra is sor kerülhetett, mielőtt az adott családfő besorolását felülbírálták volna.²⁰

KULÁK-NÉVJEGYZÉKEK MAROS MEGYÉBEN: 1949–1950

1949 júliusának második felében Maros megyében a mezőgazdasági adótörvény végrehajtásához állítottak össze kulák-névjegyzékeket.

---

14 „19. cikkely. Az előző cikkelyben előírt adót a kulákgazdaságok esetében megnövelik 20 és 50 százalék közötti kvótával. Ezen gazdaságok kijelölését, beleértve a gazdaságra jutó növelési kvótát, a járási néptanácsok végzik és a megyei néptanácsok hagyják jóvá.” 18/1949. számú törvény, 19. cikkely. *Buletinul Oficial*, nr. 45, 1949. július 14. 1–3. p.

15 1949–1950-ben ideiglenes bizottságok, 1950-től néptanácsok.

16 A mezőgazdasági adótörvény 1949-es évre való alkalmazásának feladatai. RNL-MsMH, MsM PüI, 32. i. rcs. f. 7–8.

17 Az említett esetekben adatkiegészítést kértek a szóban forgó személyekről, és csak azután döntöttek róluk, hogy a kért adatok beérkeztek.

18 RNL-MsMH, MsM PüI, 32. i. rcs. f. 116.

19 A kulákká minősítettek felmentésük érdekében kérvényekkel ostromolták a hatóságokat. Ezek igen értékes kortörténeti források, hiszen a kérvényezők családi hátterüket, mobilitási pályájukat, anyagi gyarapodásuk történetét ismertették benne.

20 Máthé: i. m. 10. p., 22-es lábaj.

Ezekből egyelőre egy város és két járás névjegyzékét ismerjük.²¹ Az első körben benyújtott jegyzékekkel Maros megye vezetősége sem tartalmilag, sem formailag nem volt elégedett: július 31-én a járások vezetőseit a névjegyzékek alapos felülvizsgálására szólították fel²², valamint utasították őket, hogy óvatosabban járjanak el a jegyzékek összeállításán, illetve hogy láttamoztassák ezeket (a szövegben erre vonatkozóan a *certificare* kifejezés szerepel). Erdőszentgyörgy járás vezetősége ennél is rosszabbul járt: újra kellett készíteniük a névjegyzéket, mert a fölöttes hatóság úgy vélte, hogy „sok közép[paraszt] összetévesztenek a kulákokkal”.²³ A járások augusztusban új névjegyzékeket küldtek be.²⁴ Ezek közül a nyárádszeredai járás augusztus 8. előtti, 145 nevet tartalmazó jegyzékét²⁵ a megyei vezetés valószínűleg ismét visszadobhatta, mert a járás augusztus 30-án egy újabb jegyzéket nyújtott be, amelyen mindössze 129 családfő szerepelt.²⁶

Ezeket a megye vezetése augusztus második felében – szeptember elején hagyta jóvá, néhány gazdáról azonban további adatokat kértek be.²⁷ Amint a benyújtott iratanyagból látható, ezúttal azokat minősítették kuláknak, akik valamilyen kisvállalkozást folytattak (termelés, szolgáltatás, értékesítés), „idegen” munkaerőt (szolgát) alkalmaztak, átlagosnál nagyobb földbirtokkal vagy jobb anyagi helyzettel rendelkeztek, illetve termelőeszközöket birtokoltak.²⁸

21 Régen város jegyzéke július 23-án készült el (RNL-MsMH, MsM PüI, 32. ircs. f. 117.), a Régeni alsó járás jegyzéke pedig július 29-e előtt (RNL-MsMH, MsM PüI 32. ircs. f. 101–105., 117.). Július 31-én az Erdőszentgyörgyi járás névjegyzékét visszaküldték újrakészítésre. RNL-MsMH, Maros-Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa (a továbbiakban: MMAT Nt), 65/1952. ircs. f. 217. Több járási névjegyzék esetében nem tudjuk megállapítani az összeállítás időpontját.

22 Lásd a 7. lánkjegyzetet.

23 Maros Megye Ideiglenes Bizottsága 16092. számú irata Erdőszentgyörgyi Járás Ideiglenes Bizottságához, 1949. július 31-én. RNL-MsMH, MMAT Nt, 65/1952. ircs. f. 217.

24 A névjegyzékek elkészülte: Nyárádszeredai járás: aug. 8-a, Erdőszentgyörgyi járás: aug. 9-e, Dédai járás: aug. 10-e előtt pár nappal (nem datálták, de aug. 10-én hagyták jóvá), Hévízi járás: aug. 16-a, Marosi felső járás: aug. 25-e, Marosi alsó járás: aug. 27-e előtt pár nappal (nem datálták, aug. 27-én hagyták jóvá), Tekei járás: aug. 28-án küldte be – a községek által összeállított névjegyzéket, azok járási összesítése nélkül, és ugyanígy járt el a Mezőricsei járás vezetősége is. RNL-MsMH, MsM PüI, 32. ircs.

25 RNL-MsMH, Nyárádszeredai Járás Szolgabírósa, 347. mutató, 7. ircs. f. 91–93.

26 RNL-MsMH, MsM PüI, 32. ircs. f. 8–10.

27 RNL-MsMH, MsM PüI, 32. ircs.

28 Például termelő tevékenység: pálinkafőzés, halastó üzemeltetése; szolgáltatás: kocsmá tulajdonos, cséplés, molnár; értékesítés: saját termények piacon való eladása. A termelő- és jövedelmet hozó eszközök közé tartozott a pálinkafőző üst, cséplőgép, malom, kocsmá.

A névjegyzékek táblázat formájúak voltak, és bizonyára központi (megyei) mintára készültek, megadott szempontok alapján, mert eléggé egységesek. Mindössze három járás és egy város esetében fordult elő, hogy csak az alapadatokat – név, helység – rögzítették.²⁹ A többi járásban egyéb, nagyrészt gazdasági adatokat is feltüntettek a kulákká nyilvánított gazdákról.³⁰ Amint ezekből kiderül, az említett év júliusában-augusztusában a Maros megyei járasok (Marosvásárhely várost nem számítva) mintegy 1814/1816 családfő kulákká minősítését javasolták.³¹ A megyei vezetőség ebből 1759/1760-at hagyott jóvá³², közülük pedig 1667 családfőre róttak ki többletadót.³³ Érdeemes az említett számokat kissé tágabb szemszögből is megvizsgálnunk: a román Pénzügyminisztérium becslése szerint Romániában 1949-ben 68 594, kulák-gazdaság volt,³⁴ Maros megyében a kuláknak minősítettek aránya 2,43-2,56%-nyira rúgott.

1950. április 4-én a megye pénzügyi ügyosztálya bekérte a járasok pénzügyi ügyosztályaitól az 1949-ben mezőgazdasági többletadónak alávetett kulákok névjegyzékét³⁵ (erre valószínűleg az 1950. évi adóki-
vetés előbecslése miatt volt szükség), majd június 11-én a járasokat új,

29 A Régen városi, a Hévízi járás augusztus 2-i, a Nyárádszeredai járás augusztus 8-i jegyzéke, a Görgényi járás keltezetlen jegyzéke.

30 Ezekben feltüntették a szóban forgó család összfeldterületét (néhol művelési áganként), a haszonállatokat, és egyéb – különösen a jövedelmet termelő – vagyontárgyakat, pl. cséplőgép, pálinkafőző üst, lakóházakat a szobák számával.

31 RNL-MsMH, MsM PüI, 32. ircs., MMAT Nt 54/1950, 65/1952, Nyárádszeredai Járas Szolgabírósága, 347 mutató, 7. ircs.

32 RNL-MsMH, MsM PüI, 32. ircs. f. 49–53.; RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950., 65/1952. ircs. f. 211–218b.

33 1950. április 4-én a megye pénzügyi ügyosztálya utasította a járasok pénzügyi ügyosztályait, hogy 48 órán belül küldjék be az 1949-ben mezőgazdasági többletadónak alávetett kulákok névjegyzékeit, amelyeket a pénzügyi ügyosztályok a következő napokban be is küldtek. Ezeket tekintjük az 1949-ben kulák-különadónak alávetettek legpontosabb jegyzékének. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 109–175., 200.

34 Levy: i. m. 254. p. Érdekesség, hogy Teohari Georgescu, volt belügyminiszter 1953. december 14-i vallomása szerint 1949-ben körülbelül 160 000 személyt minősítettek kulákká az országban, de véleményünk szerint ez az adat erősen eltúlzott (a vallomás megtételekor kényszerítő körülmények álltak fenn). A cél a Vasile Luca/Luka László pénzügyminiszter ellen 1952-ben megfogalmazott vád bizonyítása lehetett. Lukát ugyanis azzal vádolták, hogy mesterségesen csökkentette a kulákok számát; az eltúlzott adat ennek bizonyításához szolgálhatott alapul. Dan Cătănuș – Octavian Roske: *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*. București, 2000, INST, p. 335.

35 RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 109–175., 200.

a folyó évre vonatkozó kulák-névjegyzék összeállítására utasították.³⁶ A járások a községekhez továbbították a parancsot, ahol végül a névjegyzékeket összeállították.³⁷

A névjegyzékeket – Erdőszentgyörgy járásban biztosan, de feltételezhetően a többi járásban is – az adószedő referensekkel együtt (!) kellett elkészíteni, az adóbeszedő ügynököknél lévő minta (!) szerint.³⁸ A névjegyzék összeállításakor – a korszak szellemében – nagy valószínűséggel az adóbeszedési hivatal szempontjai érvényesültek; a helyiek csak az adatokat szolgáltatották.³⁹ A kulákká minősítés során ebben az évben is a Gh. Gheorghiu-Dej által az RMP 1949. március 3–5-i plenáris ülésén felvázolt szempontokat kellett alkalmazni.⁴⁰ A községek minden valószínűség szerint június 25-ig küldték be a kért jegyzékeket, amelyeket a járási szervek június végén, illetve július első felében összesítettek, majd továbbküldték ezeket a megye vezetőségéhez.⁴¹

Az 1950. évi névjegyzékek bővebbek voltak az előző éviéknél: új adatként a munkaképes családtagokat és az alkalmazottak számát is feltüntették (ezúttal már mindegyik járásban), továbbá szerepeltek bennük a nem mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelmek forrásai is.⁴² Júliusban a megyei vezetőség már dolgozott a névjegyzék-

36 RNL-MsMH, MM PüI, 33. ircs. f. 8.

37 A Nyáradszeredai járásban szóban, egy június 25-én tartott közigazgatási értekezleten kapták meg az utasítást. RNL-MsMH, Marosvásárhely Rajon Néptanácsa (a továbbiakban: Mv Raj Nt), 85/1950. ircs. f. 84.; az Erdőszentgyörgyi járásban június 17-én, körrendelet formájában adták ki az utasítást, június 25-i határidővel. Erdőszentgyörgyi Járás Ideiglenes Bizottsága Pénzügyi Ügyosztálya, 127/17. 06. 1950. számú irat RNL-MsMH, Erdősztgy Raj Nt, 63/1950. f. 7–8.

38 „Hasonlóképpen kérjük öt példányban összeállítani a kulák-táblázatokat, az [adó]beszedő referensekkel együtt, az adóbeszedő ügynököknek adott minta szerint.” Fordítás román nyelvről. Erdőszentgyörgyi Járás Ideiglenes Bizottsága Pénzügyi Ügyosztálya, 127/17. 06. 1950. számú irat. RNL-MsMH, Erdősztgy Raj Nt, 63/1950. ircs. f. 7–8.

39 Az adóbeszedési hivatal keretein belül működő Lakossági Jövedelmek Igazgatósága végezte a mezőgazdasági adó behajtását.

40 Lásd a 8. lábjegyzetet.

41 A Tekei járás vezetősége – akárcsak előző évben – ekkor is a községi jegyzékeket küldte be, összesítés nélkül. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 74.

42 Az 1950. évi névjegyzékek oszlopai: családfő család- és személyneve; munkaképes családtagok száma; állandó/időszakos jelleggel foglalkoztatott személyek száma; mezőgazdasági terület nagysága; kis/nagy háziállatok száma; kereskedelmi, ipari, munkahelyi jövedelemforrás; más vagyon; javasolt adónövelés mértéke; megjegyzések. A nem mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelemforrást a „kereskedelemből, iparból, [egyéb] foglalkozásból [származó] jövedelem” oszlopban tüntették fel, és ide került bejegyzésre valamilyen mesterség gyakorlása is, pl: kereskedő, szabó, kőműves. Vannak kisebb eltérések, pl. Hévíz rajon külön

keken, mert 11-én – akárcsak az előző évben – a megye pénzügyi ügyosztálya több járásnak is visszaküldött egyes neveket, részletesebb indoklást kérve arra vonatkozóan, hogy miért kerültek fel a betervezett listákra.⁴³

Ennél is lényegesebb talán, hogy a megye vezetősége és a pénzügyi hatóságok egyaránt kevésnek találták a járások által megállapított kulákok számát, ezért először július 19-én a megye pénzügyi ügyosztálya arra utasította a járási pénzügyi ügyosztályokat, hogy augusztus 5-ig pótnévjegyzékeket állítsanak össze, meghagyva számukra, hogy a kulákok számát „érezhetően” növelni kell az előző évihez képest.⁴⁴ A későbbiekben a megye vezetőségének titkársága több járás vezetőségének küldött ki hasonló tartalmú utasítást.⁴⁵

Ennek eredményeként augusztusban a megye 13 nagy közigazgatási egységéből négy járásban újabb gazdálkodókat nyilvánítottak kuláknak: egy járásban új jegyzéket készítettek, háromban pedig pótnévjegyzékeket állítottak össze.⁴⁶ Mivel több járás nem válaszolt a felszólításra, 1950. szeptember 1-jén Maros megye pénzügyi ügyosztálya a kulák-névjegyzékek ügyében két napon belüli válaszadásra szólította fel ezeket.⁴⁷

---

oszlopba tüntette fel a birtokolt juhok számát. Ugyancsak Hévíz járás „más jövedelem” címszóval külön oszlopban tüntette fel a jövedelmet hajtó vagyontárgyakat (kiadott szobák, vendéglő, erdőkitermelés), Erdőszentgyörgy járás a „Mégjegyzések” rovatba vezetett be hasonló adatokat, de osztályharcos kategorizálást is („spekuláns, kizsákmányoló”).

43 RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 268.

44 Lásd 14 100/1950. július 20-i irat. RNL-MsMH, Erdősztyg Raj Nt, 63/1950. ircs. f. 68., ugyanaz még: RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 264.

45 27 951 és 27 952/1950. július 21-i utasítás a Nyárádszeredai és Marosi felső járás vezetőségének. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 53–55.; ua. Nyárádszeredai Járás Szolgabíróháza, 24. ircs. f. 83.; ua. RNL-MsMH, MM PüI, 33. ircs. f. 23.; 29 239/1950. augusztus 3-i utasítás a mezőbándi járás vezetőségének. RNL-MsMH, Mezőbándi Járás Szolgabíróháza, 32/1950. ircs. f. 112b.

46 Tizenkét járás és Szászrégen város. A Marosi alsó járás újabb, 1950. augusztus 4-i jegyzékében hét családfővel több szerepelt a júliusi jegyzékhez képest (RNL-MsMH, MsM PüI, 33. ircs. f. 20–35.); az Erdőszentgyörgyi járás vezetősége augusztus 4-én egy pótlást küldött újabb 18 családfővel (Pótlista. RNL-MsMH, MsM PüI, 33. ircs. f. 89., ugyanaz, mint MMAT Nt, 54/1950. f. 97.), majd augusztus 7-én egy második pótlást három makfalvi családfővel (2-es számú pótlista, RNL-MsMH, MsM PüI, 33. ircs. f. 85.); a Régeni felső járás 1950. augusztus 18-i pótnévjegyzékében újabb 35 személyt nyilvánítottak kuláknak (RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 93.); a Mezőriúcsi járás augusztus 8-i pótnévjegyzéke három családfőt tartalmazott (RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs.f. 90.)

47 RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs.f. 268., 278.; RNL-MsMH, Erdősztyg Raj Nt, 63/1950. ircs. f. 68.

Ezt követően egy járás azt válaszolta, területén nincs több kulák,⁴⁸ egy másik járás pedig benyújtott egy keltezetlen, de az előzőnél több nevet tartalmazó névjegyzéket.⁴⁹

A megyei vezetőség nemcsak a kuláknak minősítettek számának növelésére, hanem a rájuk kirótt különadó maximalizálására is törekedett: 1950. augusztus 3-án utasítást küldött legalább két járáshoz (a bándi és a marosi alsó járásról van szó), hogy a községek vezetősége a helyi párt-alapszervezetekkel vizsgálja felül a kulák-névjegyzékeket, és minden kulák esetében a legmagasabb, 50%-os adóemelését alkalmazza.⁵⁰

Ami a kulákok számát illeti, egy forrás szerint ebben az évben ez 1621 családfőt tett ki Maros megyében, vagyis kevesebbet, mint egy évvel korábban.⁵¹ Ez a csökkenés összhangban volt az országos folyamatokkal: a román Pénzügyminisztérium adatai szerint az országban 1950-ben 64 780 személyt minősítettek kuláknak (mintegy négyezerrel kevesebbet, mint az előző évben),⁵² ezeknek mintegy 2,5%-a volt Maros megyei lakos.

KULÁK-NÉVJEGYZÉKEK A MAROS–MAGYAR AUTONÓM TARTOMÁNYBAN

Az 1950. szeptember 8-i közigazgatási átszervezés során Romániában a megyék és a járások helyett szovjet mintára rajonokat (raioane) és tartományokat (regiuni) hoztak létre.⁵³ Ennél is nagyobb horderejű változás volt, hogy a falvak önálló jogi (község) státuszát megszüntették, és bizonyos falvakat olyan községközpontokká nyilvánítottak, amelyeknek más falvakat rendeltek alá (egy-egy ilyen községközponthoz értelemszerűen több falu tartozott).

48 A Nyárádszeredai járás csak szeptember 11-én válaszolt, amelyben közölte, hogy járásukban nincs több kulák. RNL-MsMH, Nyárádszeredai Járás Szolgabíróháza, 24. ircs. f. 81.

49 A Mezőbándi járás 1950. évi kulákjegyzékében 216 családfő szerepel nem ismert időpontban. Egy másik, szintén keltezetlen, de ugyanabból az évből származó jegyzékben már 324 családfő. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. f. 122–125. és uo. 126–128., 130–132.

50 A Mezőbándi és Marosi alsó járások vezetőségéhez. A 29 232/1950. augusztus 3-i irat. RNL-MsMH Marosi Alsó Járási Szolgabíróháza, 63. ircs. f. 148., ugyanaz: RNL-MsMH Mezőbándi Járási Szolgabíróháza, 32. ircs. f. 112 b.

51 RNL-MsMH, MM PüI, 33. ircs. f. 49–54.

52 Levy: i. m. 254. p.

53 Legea nr. 5/1950, B. O. nr. 77, 1950. szeptember 8.

Székelyföld területén megalakították Sztálin (később: Brassó) és Maros tartományokat: az utóbbi hat rajonból⁵⁴, valamint Marosvásárhely tartományi alárendeltségű városból állt, és összesen 189 község – mintegy település – tartozott hozzá.⁵⁵

Az átszervezés után az új közigazgatási egységek átküldték egymásnak a helységek kulák-névjegyzékeit (ezúttal az új közigazgatási beosztáshoz igazodva). Ebből az időszakból Marosvásárhely rajon egy október 17-i névjegyzéke ismert.⁵⁶ Ezt követően a tartomány pénzügyi szerve az év vége felé kezdett foglalkozni a kulák-névjegyzékekkel, amelyeket november 21-én kért be a rajonoktól,⁵⁷ majd december 9-én jelezte a tartományi vezetőségnek: az adóhátralékok pontos behajtása érdekében szükség lenne az említett névjegyzékek véglegesítésére.⁵⁸ A tartomány vezetősége december 12-én utasította a rajonok vezetőseit, hogy öt napon belül küldjék be az aktuális kulák-névjegyzékeket, ilyenek azonban nem ismertek: elképzelhető, hogy végül a novemberben beküldött névjegyzékeket használták a különadó-hátralékosok személyének megállapítására.⁵⁹

Ami az átszervezés során a Maros tartományhoz kerülő rajonokat illeti, Csík rajonban ebben az évben 351 családfőt minősítettek kuláknak,⁶⁰

---

54 Gyergyó, Ludas, Régen, Erdőszentgyörgy, Dicsőszentmárton, Marosvásárhely rajonok.

55 413 faluval és 5 várossal.

56 680 személy. RNL-MsMH, Mv Raj Nt, 3/1951. ircs. f. 1–20.

57 A Tartományi Néptanács 1981/1950. számú átirattal utasította az alárendelt rajoni néptanácsok pénzügyi ügyosztályait a kulák-névjegyzékek beküldésére. (RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. f. 300.) A válaszként beküldött névjegyzékek közül eddig négy rajon névjegyzékei ismertek: Gyergyó (125 személy) november 24-i, Ludas (543 személy) és Erdőszentgyörgy (286 személy) rajonok november 25-i, valamint Dicső rajon (273 személy) 1950-ben, de nem pontosított időpontban elkészített névjegyzéke. RNL-MsMH, MsM Pül, 33., f. 9–12., 58–67., 78–80., 94–101.

58 Az év végi hátralékos adó behajtásához az adóalanyok pontos kimutatására volt szükség, amelyek elkészültét az is hátráltatta, hogy a rajonok vezetősége tartományi jóváhagyás nélkül módosításokat végzett a névjegyzékekben. Ennek megfelelően a tartomány pénzügyi szerve kérte, hogy a jegyzékben ne szerepeljenek azok, akik „csupán tisztán politikai céllal” kerültek a listákra, és nem is kell többletadót fizetniük, de ne vegyék ki a jegyzékből azokat, akiket „politikai okokból” törölték ugyan, gazdaságilag viszont kulákként tartják számon őket. A Tartományi Néptanács Pénzügyi Ügyosztálya 27 932/1950. számú átirata a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságához. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 153.

59 Maros Tartomány Ideiglenes Bizottsága, 10 718/1950. számú irat. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 305.

60 RNL-MsMH, MMAT Nt, 4/1950. f. 1–10.

Kézdivásárhely rajonban a kulák-különadónak alávetettek jegyzékében pedig 300 családfő szerepel.⁶¹

1951

Az 1951. évi névjegyzékek összeállításának előkészítése Maros tartományban 1951. május 7-én vette kezdetét (erre a párt- és államigazgatási apparátusban egyszerre került sor): ezen a napon gyűlést tartottak a tartományi székhelyen, ahol a rajoni elsőtitkárok a szóbeli felkészítés mellett írásbeli útmutatást is kaptak a névjegyzékek összeállításához.⁶² Ugyanekkor és ugyanebben a témában került sor a rajoni pénzügyi ügyosztályok vezetőinek értekezletére, a rajonokhoz pedig írásbeli utasítást küldtek ki, amely értelmében a névjegyzékek elkészítésének és beküldésének határidejeként május 25-ét jelölték meg. Erre azért volt szükség, hogy a mezőgazdasági adó július 1-jén történő kivetéséhez felhasználandó dokumentumok időre elkészüljenek.⁶³ A listákat ezúttal is az 1950. évi szempontok alapján kellett összeállítani, annyi kiegészítéssel, hogy azokat a személyeket, akiket politikai okokból (az 1950. decemberi választások miatt) töröltek a kuláknak minősítettek közül, de gazdasági erejük alapján továbbra is kuláknak számítottak, újra fel kellett venni a névjegyzékekbe.⁶⁴ A feladat ezúttal is a községek vezetőségére hárult (a tervek szerint a munkában a rajoni küldötteknek is részt kellett volna venniük).⁶⁵ A tartományi vezetőség 1951. május 18-án még egyszer megismételte a kulák-névjegyzékek összeállítására vonatkozó utasítását a rajonok felé.⁶⁶ Az utóbbiak végül a kijelölt

---

61 Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Osztálya (a továbbiakban: RNL-KvMO), Kézdivásárhely Rajon Néptanácsa (a továbbiakban: Kézdiv Raj Nt), 8-as mut. II. r., 56. ircs. f. 135–137.

62 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. f. 11.

63 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. f. 12.

64 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. f. 11. Az 1950. decemberi választásokon nem vehettek részt azok, akiket erre méltatlannak tekintettek, így tehát az osztályelenségnek minősített kulákok sem. A kuláknak minősítettek egy részét a választások előtt végül nem-kulákká minősítették.

65 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. f. 97.

66 RNL-MsMH, Erdősztygy Raj Nt, 1/1951. ircs. f. 76. Érdekes, hogy 1951. május 25-én a Tartományi Néptanács Pénzügyi Osztálya a határidő leteltekor – május 25-én – kérte a névjegyzékeket a Tartományi Néptanács Titkárság Osztályától. RNL-MMH, MMAT Nt, 85/1951. ircs. f. 10.

határidő előtt beküldték a kért adatokat a tartományi Néptanácshoz,⁶⁷ amely ellenőrizte és jóváhagyta ezeket,⁶⁸ majd június 25-én, illetve 28-án visszaküldte a rajonok pénzügyi szerveihez,⁶⁹ hogy a július 1-jétől számított mezőgazdasági adó összegének megállapítása már az új jegyzékekre támaszkodva történjen. Mindegyik kulák esetében a maximális – azaz 50%-os – adónöveléssel számoltak.⁷⁰

A jegyzékek az 1950. évekkel összevetve meglehetősen vegyes képet mutatnak: volt olyan rajon, ahol kisebb-nagyobb mértékben csökkent a jegyzékben szereplők száma (Gyergyó, Erdőszentgyörgy rajonok), de olyan is, ahol jelentősen megnövekedett (Dicső rajon). Mindegyik rajon számadatai nem maradtak fenn, azonban a tartományi összesítés szerint Maros tartományban 1888 kulákot írtak össze.⁷¹ Ettől némileg eltérnek a központi (minisztériumi) adatok; ezekből ugyanis az derül ki, hogy az 1951-es évben a tartomány lakóiból mintegy 2625 családfő minősült kuláknak.⁷² Ami a később a Maros tartományhoz kerülő rajonokat illeti, Csik rajonban ugyanekkor további 30 családfő került fel a listára, így az előző évekkel együtt 381 kuláknak tekintett családfővel számolhatunk.⁷³ Udvarhely rajonban 1951. augusztus 3-án 385 családfőt írtak össze kulákként.⁷⁴ Sepsiszentgyörgy rajonból is több névjegyzék ismert erre az évre vonatkozóan: ezek 198–204 nevet tartalmaznak.⁷⁵ Ennél jóval részletesebb adatok maradtak fenn Kézdi rajon kulák-névjegyzékének összeállítása kapcsán: amint ezekből kiderül, a rajon vezetősége 1951. március 13-án utasította az alárendelt közigazgatási egységeket, hogy március 20-ig állítsák össze az említett

67 Ludas rajon – úgy tűnik – nem küldött be újabb névjegyzékeket, hanem az 1950. november 25-i, 543 nevet tartalmazó jegyzékét hagyták jóvá 1951. július 4-én (hat személy kivételével, azaz 537 névvel). RNL-MsMH, MsM PüI, 33. ircs. f. 58–79.

68 Néhány kivizsgálásra visszaküldött eset kivételével.

69 Maros Tartomány Pénzügyi Ügyosztálya 6479/1951. június 25-i számmal küldte vissza a Marosvásárhely, Régen, Ludas és Erdőszentgyörgy rajoni jegyzékeket, 28-án a Dicső és Gyergyó rajoni névjegyzékeket, és július 12-én még egyszer a Dicső rajonét. RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. ircs. f. 54–94.

70 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. ircs. f. 6–9. ua. mint f. 15–16.

71 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. f. 6–9., 15–16.

72 Dorin Dobrinu (coord.): *Colectivizarea agriculturii din România. II. kötet. Iași, 2017, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 257. p.*

73 RNL-MsMH, MMAT Nt, 4/1950. ircs. f. 1–10.

74 MsMTL, MAT Nt, 17/1951. ircs. f. 3–13.

75 Ismert rajoni névjegyzékek: egy június 28-i 172 névvel, egy július 17-i 174 névvel és egy augusztus 3-i 178 névvel, amihez még hozzájött Sepsiszentgyörgy város június 29-i 26 családfőt tartalmazó névjegyzéke. MsMTL, MAT Nt, 8/1952. ircs., 25/1951. ircs. f. 5.

névjegyzékeket.⁷⁶ Az is ismeretes, hogy e felszólításra március második felében érkeztek be a kért adatok egyes községek részéről (ugyanis nem minden esetben hajtották végre az utasítást).⁷⁷ Feltételezhetően ezekből állították össze az 1951. május 14-i rajoni névjegyzéket 274 családfővel⁷⁸, ezt követően pedig a rajoni névjegyzéket. Sztálin tartomány utasítására⁷⁹ a rajoni Néptanács keretében felállítottak egy háromtagú bizottságot is, amely minden községbe kiszállt, és a községi [kulák-ellenőrző] bizottság tagjaival együtt egy héttagú testületet hozott létre.⁸⁰ A testület ülésén a rajoni bizottság egyik tagja ismertette („feldolgozta”) az RMP KB 1949. március 3–5-i ülésének határozatát, bírálta az előzőleg összeállított listákat, felszólította a bizottság tagjait az új névjegyzék elkészítésében való közreműködésre, majd – az 1950. évi jegyzékekre támaszkodva – összeállították az említett új névjegyzéket.⁸¹

A hatalom beszámolóí szerint volt két olyan község is, ahol ellenszegültek az utasításoknak. Poján községben a helyi bizottság megpróbálta elhallgatni a kulákok neveit, így a rajoni bizottság más forrásokra támaszkodva egészítette ki az általuk készített listát.⁸² Bereck községben a Néptanács elnöke – a teljes helyi bizottsággal egyetértésben – azt mondta a rajoni bizottságnak, hogy a községben egyáltalán nincsenek kulákok. A rajoni bizottság erre a következőképpen reagált: „*aprólékos kivizsgálással*” mégiscsak találtak kulákokat a községben – való-

76 A 2655/1951-es utasítással. RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs. II. köt. f. 65.

77 RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs. II. köt. f. 25–44.

78 Maros Megyei Tanács levéltára (a továbbiakban: MsMTL) Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa (a továbbiakban: MAT Nt), 26/1951. ircs. f. 1–12. Ezt a névjegyzéket ismeretlen időpontban kibővítették egy 313 nevet tartalmazó jegyzékre. Lásd: RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs. III. köt. f. 237–248.

79 A néptanácsok működésére vonatkozó törvényt alkalmazó állami bizottság 1951. május 12-i, 9558-as számú körlevelének utasításaival, és Sztálin tartomány Néptanácsa Végrehajtó Bizottsága 1951. március 16-i határozatának alapján, a Sztálin Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottsága 16 213/1951-es számú utasítására. RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs. I. köt. f. 77–78.; ua. f. 119–120.

80 A bizottság elnöke a Rajoni Néptanács Agrár Osztályának vezetője, tagjai pedig a Rajoni Néptanács Végrehajtó Bizottságának egy tagja, valamint a Román Munkáspárt egy küldötte, feltehetően a rajoni pártbizottságtól. RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs., I. köt. f. 77–78.; ua. f. 119–120.

81 „[...] rámutatott a kulák-névjegyzékek összeállítása alkalmából elkövetett hibákra.” Fordítás román nyelvből. RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs. I. köt. f. 77–78.; ua. f. 119–120.

82 „[...] elrejtette a kulákokat, nem vallván be őszintén azok neveit.” Fordítás román nyelvből. RNL-KvMH, Kézdiv Raj Nt, 1. mutató, 134. ircs. I. köt. f. 77–78.; ua. f. 119–120.

színű, hogy önhatalmúlag, a gazdasági lajstromok alapján döntötték el, hogy kit írjanak fel az említett listára.

A rajonban a munkálat lezárásakor, 1951. június 8-án 300 családfő szerepelt a névjegyzékben.⁸³ Július közepéig további névjegyzékek is készültek, ezekben is 300 családfő körül ingadozott a jegyzékben szereplők száma.⁸⁴

A román Pénzügyminisztérium becslése szerint 1951-ben összesen 48 133 kulákgazdaság volt Romániában.⁸⁵ Az akkori belügyminiszter által közölt, 50 000–60 000 fős összlétszám szintén ehhez közelít.⁸⁶

A névjegyzékek összeállítását követően az érintettek egy része szabaddulni próbált földterületeitől, hogy ne minősítsék őket kuláknak, és hogy mentesülhessenek a különadók fizetése alól. Ennek eredményeként az a fura helyzet állt elő, hogy egyes gazdálkodók még szerepeltek névjegyzékekben, de földterületük már nem volt, mert az időközben a kollektív gazdaság/állami gazdaság/Néptanács tulajdonába került. 1951 tavaszán a tartományban több mint száz ilyen helyzetben lévő személy volt, akik a tartományi Néptanács 1951. június 22-i ülésén is szóba kerültek, de arról, hogy ügyükben milyen döntés született, semmit nem tudunk.⁸⁷

1952

A kollektív gazdaságok működési nehézségeiért és a kollektívellenes megmozdulásokért országos szinten a „befurakodott” kulákokat kiáltották ki bűnbaknak, és utasítást adtak, hogy ezeket le kell leplezni, illetve ki kell zárni a kollektív gazdaságokból. Ennek eredményeként Maros tartományban 1952 elején egy tartományi szinten szervezett akció

83 BJAN Covasna, Kézdi Rajon Néptanácsa, 1a mutató, 134. ircs. I. köt. f. 77–78.; ua. f. 119–120.

84 RNL-KvMH, Kézdi Raj Nt, 1a mutató, 134 ircs. I. köt. f. 109–118; III. köt. f. 1–29., 237–248.; MsMTL MAT Nt, 26/1951. ircs.

85 Levy: i. m. 254. p.

86 Teohari Georgescu volt belügyminiszter 1953. december 14-i vallomása szerint. Cătănuș–Roske 2000, 335. p.

87 A gyűlésen elhangzottak szerint 122 kulák minősítésű személy teljes vagyona kollektív gazdaságok/állami gazdaságok/községi néptanácsok tulajdonába ment át, így semmi értelme sem volt őket a kulák-névjegyzékben feltüntetni. Az esetekről beszámolókat kértek a rajoni néptanácsoktól, és egy bizottságot is alakítottak az ügy kivizsgálására, de egyéb fejlemény nem ismert. Az egyik elhangzott vélemény az volt, hogy semmi értelme sem volt őket a névjegyzékekben feltüntetni. RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. ircs. f. 144–145.

keretében több száz kollektív gazdasági tagról derítették ki, hogy „befurakodott kulák”; akiket előre megrendezett, nyilvános gyűlések keretében „lepleztek le” és zártak ki a kollektív gazdaságokból. A helyzet iróniáját az adta, hogy ezeknek az embereknek jelentős részét előzőleg kényszerrel szervezték be a kollektívekbe.

Országosan 4569, kollektív gazdaságba „befurakodott kulák”-ot azonosítottak; közülük július 15-ig 3390 családfőt zártak ki.⁸⁸ Maros tartományban 1952 első negyedében mintegy 264 családfőt érintett ez az intézkedés.⁸⁹ Az utóbbiak beadott állataikat és mezőgazdasági felszerelésüket nem, vagy csak részben kapták vissza, földterületeik helyett pedig rosszabb minőségű, lakhelyüktől távolabb eső területeket mértek ki számukra.

Ami a kulák-névjegyzékeket illeti, a Maros tartományi pártbizottság 1952. január 14-i bővített büroülésén határozatot hozott, hogy a rajoni és községi néptanácsok „tisztázzák” a kulák minősítésük helyzetét.⁹⁰ Arra vonatkozóan, hogy ez a határozat hogyan került végrehajtásra, nincsenek további adataink.

Az országos politikai harc természetesen a „kulák-politikát” is jelentősen befolyásolta: 1952. március 15-i datálással közreadták a Román Munkáspárt Központi Bizottság „Zárt levél” elnevezésű, csak párttagoknak szánt közleményét, amelyben többek között azt állították, hogy Vasile Luca/Luka László, volt központi bizottsági tag és pénzügyminiszter intézkedései miatt a gazdagparasztság (vagyis a kulákok) 1949–51 között túl alacsony adókat fizetett, és hogy a kulákgazdaságok számát mesterségesen csökkentették.⁹¹ A Központi Bizottság ezen állásfoglalása után várható volt, hogy a „kulák-politika” szigorúbbá

88 Román Nemzeti Levéltár – Központi Történeti Levéltár (a továbbiakban: RNL-KTL), Román Munkáspárt Központi Bizottsága (a továbbiakban: RMP-KB), Mezőgazdasági Ügyosztály (a továbbiakban: Mez Üo) 141/1952. ires. f. 4.

89 László Márton: Kizárási akciók a kollektív gazdaságokból Marosvásárhely rajonban, 1952. In Bárdi Nándor (szerk.) *Autonóm magyarok? Székelyföld változása az „ötvenes” években*. Csíkszereda, 2005, Pro-Print Kiadó, 276. p.

90 Az ülés érdekessége, hogy kulákügyben személyes támadásra is sor került: egyik felszólaló úgy vélekedett, Marosvásárhely Város Néptanácsában megbékélő magatartás tapasztalható, főleg a városi néptanács elnöke, Soós részéről. Az érintett azzal védekezett, hogy éppen most állítják össze a városi kulák-névjegyzéket, és problémák vannak a kritériumokkal, mert ha városon valakinek csak 1-2 ha földje van, már szolgákat tart. RNL-MsMH, Román Munkáspárt Maros Tartományi Bizottsága (a továbbiakban: RMP-MTB), 42. ires. f. 17–23.

91 Cătănuş–Roske 2000, 286. p.

válík, vagyis hogy újabb gazdasági megszorító intézkedéseket léptetnek életbe a kulákok ellen, illetve hogy újabb családfőket minősítenek majd kuláknak. A „Zárt levél” tartalmát a Maros tartományi pártbüro tagjaival 1952. március 22-én ismertették.⁹² Március 28-án Gh. Gheorghiu-Dej bizalmi embere, Moghioroş Alexandru/Mogyorós Sándor KB-titkár már szélesebb körben, a tartományi pártbizottság előtt is kifejtette az iratban foglaltakat.⁹³

Ezt követően várható volt az eredetileg a névjegyzékekben szereplő, de utólag felmentett gazdák hatósági ellenőrzése, és ez pár nappal a pártbizottsági feldolgozás után el is kezdődött: 1952. március 29-én a tartományi vezetőség utasította a rajonokat, hogy küldjenek listát azokról a kulákokról, akik 1950-ben szerepeltek a névjegyzékben, de 1951-ben már nem – bizonyára azzal a szándékkal hogy felülvizsgálják, indokolt volt-e az érintettek felmentése.⁹⁴

Az 1950. és 1951. évi kulák-névjegyzékek megszületése között közigazgatási átrendezésre is sor került, és emiatt elég nehéz a pontos különbséget számszerűsíteni. A korabeli kimutatásokban szintén több, egymástól eltérő adatot találunk.⁹⁵ Tudjuk azonban, hogy a kulákok

92 A tartományi pártbüro 1952. március 22-i rendkívüli üléséről készült jegyzőkönyv. RNL-MsMH, RMP-MTB, 42. ircs. f. 127.

93 A levél felolvasását követően, egy kérdésre válaszolva Ludovic/Lajos KB küldött összefoglalta, kiket tekintsenek kuláknak: ha valaki a legfontosabb mezőgazdasági munkák idején alkalmaz külső munkaerőt, azt nem tekintik kuláknak, csak azokat, akik folyamatosan, nagyszámú idegen munkaerőt alkalmaztak. A tartományi pártbizottság 1952. március 28-i rendkívüli üléséről készült jegyzőkönyv. RNL-MsMH, RMP-MTB, 40. ircs. f. 44–60.

94 A Tartományi Néptanács Pénzügyi Ügyosztályának utasítása a Rajoni Pénzügyi Ügyosztályokhoz. A választjegyzékben fel kellett tüntetni az érintettek gazdasági adatait, valamint azt, hogy ki és milyen okból hagyta jóvá a kulák-névjegyzékből való törlésüket. RNL-MsMH, MMAT Nt, 54/1950. ircs. f. 200.

95 Egy 1952. április 10-i jelentés szerint 1951-ben 1123 kulákgazdasággal volt kevesebb a tartományban, mint 1950-ben. (RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1950. ircs. f. 144–145.); egy 1952. április 10-i jelentés szerint 766 személlyel kevesebb szerepelt az 1951. évi névjegyzékben, mint az 1950. éviben. Ezek közül 95 személyt a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottsága törölt a névjegyzékekből, mivel földterületeik kollektív gazdaságok, állami gazdaságok vagy a községi néptanács tulajdonába mentek át, és nem tudták volna a megemelt adóterheket fizetni. A megmaradt 671 esetben a rajoni néptanácsok kezdeményezték a törlést, a községi néptanácsok javaslatára. Közülük többeket az 1951. évi kulák-névjegyzékek összeállításakor töröltek (középparasztá minősítették őket). Más esetekben arra hivatkoztak, hogy az illetők szerepeltek az 1950. decemberi választások választói névjegyzékein, tehát nem tekinthetők kuláknak. Maros tartományi Nt Pénzügyi Ügyosztálya, 1952. április 10-i jelentése. (MsMTL, MAT Nt, 39/1952. ircs. f. 1–2.); A Maros tartományi pártbüro 1952. május 5-i ülésén is szóba került a kulákok száma az előző években. Az itt elhangzottak szerint 1950-ben 2622 kulákok

száma csökkent, és azt is, hogy ezt három fő okra vezették vissza: egyrészt az 1950. decemberi helyhatósági választással összefüggő létszámcsökkentésre; másrészt a miniszteriumi vagy tartományi engedéllyel végrehajtott kuláktalanításokra, amelyekre azt követően került sor, hogy az illető gazdák az államnak vagy valamely állami irányítású gazdasági szervezetnek adták át földterületeiket; harmadrészt pedig arra, hogy egyes személyeket a községek javaslatára a rajonok vezetősége törölt a névjegyzékekből.⁹⁶

1952. április 5-én a tartományi pártvezetőség úgy döntött, hogy mindössze egy hónap alatt – április–június között – új névjegyzékeket kell összeállítani, ezt a munkát pedig a be nem vallott földterületek felderítését célzó akcióval kívánták összekötni.⁹⁷ A tartományi elképzelés szerint mindkét feladatot a rajoni Néptanácsok tagjainak kellett elvégezniük.⁹⁸

Az 1952. január és április között összeállított rajoni vagy községi névjegyzékeket nem ismerjük, tudjuk azonban, hogy 1952. április 30-án a pártvezetés 3074 kulákként besorolt gazdával számolt a tartományban, ami egyharmados növekedést jelentett az előző évi névjegyzékekhez képest. A számbeli növekedést annak tulajdonították, hogy a „kulákfiakat” is feltüntették a névjegyzékekben – azaz a szülőkkel egy háztartásban élő és korábban családtagként számontartott, ámde munkaképes korú fiúgyerekeket külön gazdaságként/családként vették számba, bár előfordulhat, hogy az egy háztartásban élő, de különálló családokat számolták külön.⁹⁹

---

tartottak nyilván (nem számítva a Marosvásárhelyen lakó kulákokat), 1951-ben pedig 1894-et, azaz 728-cal kevesebbet. Ebből 95 személyt töröltek a névjegyzékből, 98-at pedig „kuláktalanítottak” a Mezőgazdasági Minisztérium jóváhagyásával – ők vélhetően átadták ingatlanaikat az államnak. A tartományi pártbüro 1952. május 5-i üléséről készült jegyzőkönyv. (RNL-MsMH, RMP-MTB, 42. ircs. f. 228–232.)

96 A névjegyzékből töröltek egy részét az 1950. decemberi néptanácsi választásokra a kulákság alól felmentettek alkották. Az indoklás szerint azért mentették fel őket, hogy szerepelhessenek a választói névjegyzékben. RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1950. ircs. f. 144–145.

97 A tartományi pártbizottság 1952. április 5-i rendkívüli ülésének jegyzőkönyve. RNL-MsMH, RMP-MTB, 40. ircs. f. 65–66.

98 RNL-MMH, Régen Rajon Néptanácsa (a továbbiakban: Régen Raj Nt), 17/1950. ircs. f. 342.

99 „A kulákok számának 1952-i növekedéséről azt mondják, hogy onnan ered, hogy a kulák-fiúkat is feltüntették.” Fordítás román nyelvről. A tartományi pártbüro 1952. május 5-i üléséről készült jegyzőkönyv. RNL-MsMH, RMP-MTB, 42. ircs. f. 231.

1952. május 5-én a tartományi pártvezetés további pénzügyi és adminisztratív határozatokat hozott a kulákok ellen, és emellett döntést hoztak a közigazgatási apparátusban végrehajtandó tisztogatásról, valamint arról is, hogy a jövőben a pártszerveket is bevonják a névjegyzékek összeállításába.¹⁰⁰

1952. április 21-én a Román Munkáspárt Központi Bizottságának szervezeti büroja új alap-irányelveket dolgozott ki a kulákok azonosítására.¹⁰¹ Ezek értelmében valaki akkor minősült kuláknak, ha az 1947–1951 közötti időszakban vagy a kuláklisták összeállításakor olyan mezőgazdasági területtel rendelkezett, amelynek megműveléséhez évi 30 napnál hosszabb ideig fizetett munkaerőt kellett alkalmaznia; ha részesművelésbe vagy bérbe adott ki mezőgazdasági területeket; ha más, jövedelmet termelő berendezéseket/eszközöket birtokolt a múltban vagy a névjegyzék összeállításakor városban vagy vidéken; ha vidéken valamiféle kereskedelmi egységet üzemeltetett a múltban vagy irányelvek kiadásának idején.¹⁰² A felsoroltakat leszámítva továbbra is Gheorghiu-Dej meghatározása volt az irányadó a kulákok beazonosításában.¹⁰³

Az új szempontok alkalmazása, mivel eddig a fizetett munkaerő állandó – nem pedig szezonális – alkalmazását tekintették a kulákság

100 Az ülésen meghozott határozat szerint azokra a kulákokra, akik 1950-ben és 1952-ben szerepeltek a kulák-névjegyzéken, de 1951-ben már nem, visszamenőleg ki kellett szabni a kulákokat érintő többletadókat. Arról is döntöttek, hogy a Tartományi Néptanács Mezőgazdasági Ügyosztályáról távolítsák el a nem megfelelő elemeket, valamint, hogy a rajoni pártbizottságok „támogassák” a rajoni néptanácsokat a kulákok azonosításában (azaz: vegyenek részt az azonosításban). Egy másik, nehezebben kivitelezhető intézkedést is hoztak: a hozzátartozóknak „szétosztott” kulákföldet kellett volna azonosítani és visszamenőleg megadózni. A tartományi pártbüro 1952. május 5-i ülésén hozott határozatok. RNL-MsMH, RMP-MTB 42. ircs. f. 237–238.

101 Cătănuș–Roske 2000, 304–306. p.

102 Az iratnak nincs keltezése, de hivatkozik a Román Munkáspárt az évi február 29. – március 1-i ülésére, amely 1952-ben zajlott. RNL Hunyad megyei Hivatala, A Román Munkáspárt Hunyad Tartományi Bizottsága 430/1952. ircs. f. 252–255. Ezúton köszönöm Livia Coroi asszonynak az irat közrebocsátását. Még megjelent: *Dobrincu* 2017 II. p. 249–251.

103 1952. augusztus 5-én a Csík Rajoni Néptanács Végrehajtó Bizottságával folytatott levelezésben a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottsága kuláknak minősülők meghatározására Gh. Gheorghiu-Dejnek az RMP 1949. március 3–5-i plenáris ülésén tett jelentéséből a kulákok meghatározására vonatkozó részt ajánlotta. (MsMTL, MAT Nt, 35/1953. ircs. f. 141.) Az adott bekezdés Gh. Gheorghiu-Dej beszédéből a kulákok meghatározását taglaló része. A mű, amelyre utalást tesznek: Gh. Gheorghiu-Dej: *Cikkek és beszédek. I. kiadás.* Bukarest, 1951, [k. n.]. Köszönöm a Hargita Megyei Könyvtár munkatársainak a jelzett oldal lemásolását és elküldését.

egyik ismérvének, a kulákká minősíthető személyek körének nagymérvű növekedésével járt együtt. Az, hogy betakarításkor időszakosan fizetett külső munkaerőt is igénybe vettek, vidéken meglehetősen elterjedt gyakorlatnak számított, és megjósolható volt, hogy az említett szempont figyelembe vételével a kuláknak minősíthető egyének száma jelentősen megnő. Ezzel a pártapparátus tagjai is tisztában voltak; erre utal, hogy az 1952. május 14-ei tartományi gyűlésen egy hozzászóló a következőket mondta: „az új alap-irányelvek szerint sok [párt] alapszervezeti titkár is kulák lesz”.¹⁰⁴ Jellemző a titkolózás mértékére, hogy az új rendelkezés ismertetése – vagy korabeli kifejezéssel élve: feldolgozása – közben a résztvevők nem készíthettek jegyzeteket, ez viszont a végrehajtás kárára vált: az egyes rajonok küldöttjeik felfogóképességének és emlékezőtehetségének függvényében állították össze az új listákat, amelyek emiatt nem is lettek egységesek.¹⁰⁵

Az ülésen egy újabb kulák-kizárási¹⁰⁶ és kulák-ellenőrzési akciót is elrendeltek. Az akció munkaterve 1952. május 19-én készült el; az derül ki belőle, hogy ezúttal a be nem jelentett földterületeket, illetve a kulák-névjegyzékek összeállítását is ellenőrizni szándékoztak.¹⁰⁷ Májusban a tartományi pártbizottságban további feldolgozó gyűléseken ismertették az új alap-irányelveket¹⁰⁸, majd május 27. és július 1. között a tartományban új kulák-névjegyzéket állítottak össze.¹⁰⁹ A községekben

104 „Sok [párt]alapszervezeti titkár kulák lesz, a Központi Bizottság által adott irányelvek szerint.” Fordítás román nyelvről. A gyűlésen a tartományi pártinstruktorok, a rajoni pártbizottság-titkárok, és egyes tömegszervezetek vezetői vettek részt. RNL-MsMH, RMP-MTB, 58. ircs. f. 68.

105 „[...] felhívja az elvtársak figyelmét, hogy ne készítsenek jegyzeteket, mert tilos, véssék csak az agyukba.” Fordítás román nyelvről. RNL-MsMH, RMP-MTB, 58. ircs. f. 68.

106 A tartomány kollektív gazdaságaiból és a szövetkezetek vezetőségéből.

107 A terv szerint mindegyik rajonban a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának egy tagja és egy pártinstruktor kellett hogy felügyelje ezeket a munkálatokat. A községeknél folyó ez irányú munka ellenőrzésére kádereket szándékoztak felkészíteni, akiknek szűrőpróbaszerűen kellett ellenőrizniük ezeket a munkálatokat, majd egy jelentést küldeni a munkájukról és az eredményekről, amit – a tartományi pártinstruktor jelenlétében – egy rajoninéptanács-ülésen terveztek kiemelni. Itt az adott községek jelentéseit a kiküldöttek jelentéseivel kívánták összehasonlítani. RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 17/1950. ircs. f. 342.

108 A Központi Bizottság új alap-irányelveit 1952. május 20-án a tartományi pártbizottság ülésén, majd május 26-án a tartományi pártbizottság bővített – 58 fős ülésén – ismertette a mezőgazdaságért felelős tartományi párttitkár. RNL-MsMH, RMP-MTB, 40. ircs. f. 69., 135.

109 RNL-MsMH, Mv Raj Nt, 22/1951. ircs. f. 101.

1952. május 27-én vette kezdetét ugyanez a munka.¹¹⁰ A legtöbb helyen egy hét alatt el is készültek vele, azonban arra, hogy mindenki végezzen, június végéig kellett várni.¹¹¹

Az előző évektől eltérően, mikor a helyi szintű összeírás a községek vezetőségére hárult, ezúttal minden községben jelen volt egy vagy két kiküldött a rajoni párt- és/vagy állami vezetés részéről; az összeállítás szempontjait ezek a kiküldöttek ismertették a helyi bizottsággal, majd – vélhetően az adófizetési jegyzék vagy a mezőgazdasági lajstrom alapján – részt vettek az új névjegyzék összeállításában is. Mivel az ő érdekük az volt, hogy minél több gazdát kulákká minősítsenek, valószínű, hogy ezt elérendő némi nyomásgyakorlást is kifejtettek, amire a bizottság helybeli tagjai esetenként az adatszolgáltatás elszabotálásával reagáltak.¹¹² Máshol a helyiek és a kiküldöttek közötti nézeteltérés nyílt vitákat eredményezett – olyannyira, hogy egyes esetek akár a rajoni vezetőségig is eljutottak.¹¹³

1952-ből olyan korabeli feljegyzést is ismerünk – igaz, Sztálin tartomány Rákos rajonjából –, mely szerint a névjegyzékek összeállításakor tendenciózusan feltett kérdésekkel a gazdáikat rossz színben feltüntető információkat akartak kicsikarni a volt szolgálktól.¹¹⁴ Mivel ilyen típusú adatok a Maros tartományi névjegyzékek „Jellemzés” vagy „Megjegyzések” rovatában is visszaköszönnek, feltehetően ugyanazon a módon és szempontok alapján ment végbe az adatgyűjtés.

---

110 A tartományi pártbűró 1952. június 2-i ülése. RNL-MsMH, RMP-MTB, 43. ircs. f. 1–3.

111 Erdőszentgyörgy rajon községeiben május 27. és június 28. között, Marosvásárhely rajon községeiben zömmel május 28. és június 5. között, Gyergyó rajon községeiben június 3. és július 1. között történt meg az összeállítás. Két rajonból: Dicső és Ludas nincsenek, illetve – a kézirát elkészítésekor – nem hozzáférhetők az adatok, Régen rajonból szórványos adataink vannak. Feltételezhetően ezekben a rajonokban is május vége és július eleje között állították össze a községszintű névjegyzékeket.

112 Mezőbánd község július 2-i kulák-névjegyzékének összeállításakor felvett jegyzőkönyv: „A munka nagyon nehezen ment, nem kapván őszinte és elkötelezett segítséget a [Végrehajtó] Bizottság elnökének és alelnökének részéről.” Fordítás román nyelvről. RNL-MsMH, Mv Raj Nt, 28/1952. ircs. f. 51–54.

113 Bővebben lásd RNL-MsMH, MMAT Nt, 65/1952. ircs. f. 36., 178.

114 Magyarhermányi 1952. VI. 12-i feljegyzés: „Fülöp titkár úr az irodára idézte és egyenként kihallgatta azokat, akik a múlt időben mint gazdasági cselédek a gazdáknál szolgáltak, hogy milyen bánásmódban részesültek. »Ugye kizsarolta? – ugye nem fizette ki a bérét? – ugye nem adott ételt? – ugye a pajtában halatta? – ugye éjjel is dolgoztatta?«, és ezekhez hasonló kérdésekre akart igenlő válaszokat és írásbeli nyilatkozatokat kicsikarni sikertelenül.” Máthé: i. m. 107. p.

A június 2-i tartományipártbüro-ülésen elhangzott, a kulákgazdaságok folyamatban lévő felméréséről szóló rajoni beszámoló egyik elszólásából az derül ki, hogy a felmérés fő célja az adóalanyok felkutatása volt.¹¹⁵ Ugyanakkor felmerült az is, hogy helyipárt-alapszervezeti titkárok is alkalmaztak idegen munkaerőt – emiatt kuláknak minősültek¹¹⁶ –, és bizonyos tartományi pártbüro-tagokat is azzal gyanúsítottak meg, hogy támogatják a kulákokat.¹¹⁷ A tény, hogy potenciálisan kuláknak minősíthető egyének is részt vesznek a névjegyzékek összeállításában, nem volt összeférthető a feladat természetével, ezért a tartomány vezetősége június 5-én megváltoztatta az összeírás módját: a kuláksággal vagy ilyen rokonsággal gyanúsítható személyeket el kellett távolítani a bizottságból, a helyi párt- és tömegszervezetek befolyását pedig növelni kellett.¹¹⁸

Mivel felmerült, hogy az említett tényezők miatt a névjegyzékeket esetleg nem megfelelő módon állították össze, a rajoni közigazgatási apparátust a községi névjegyzékek helyszíni ellenőrzésére utasították – azaz miután a rajoni küldöttek maguk is részt vettek a listák összeállításában (gyakorlatilag ők irányították a munkát), most újra ki kellett szállniuk a községekhez, hogy ellenőrizzék a névjegyzékeket¹¹⁹ –, mindezt úgy, hogy a tartomány községeinek zömében már befejeződött az összeírás. Az ügymenet szempontjából újdonságnak számított, hogy nem kellett összesített rajoni névjegyzékeket készíteni; ehelyett a községi névjegyzékeket kellett a tartományi közigazgatási apparátushoz jóváhagyásra küldeni azt követően, hogy a rajonnál ellenőrizték őket, és

115 A hozzászólások során egy tartományi párttitkár szerint a legfontosabb az volt, hogy az adózókat azonosítsák. A társadalmi hovatartozást csak másodlagos kérdésnek tekintette, és sürgette az ellenőrzési munkálatok felgyorsítását. A tartományi pártbüro 1952. június 2-i ülése. RNL-MsMH, RMP-MTB, 43. ircs. f. 1–3.

116 „Az eligazítás során felmerült a párttagok, sőt egyes alapszervezeti titkárok problémája, akiknek van földje, vagy más formában idegen munkaerőt zsákmányoltak ki.” Fordítás román nyelvről. RNL-MsMH, RMP-MTB, 43. ircs. f. 1.

117 A mezőgazdasági ügyekért felelős tartományi párttitkár ismertette: sok megkeresés érkezett, hogy a cukorgyárban sok a kulák. Ezért felszólította a jelenlévő cukorgyári igazgatót – Veress Károlyt (aki egy személyben tartományi pártbürotag is volt), hogy készítsen jelentést ez ügyben. Veress Károly Gh. Gheorghiu-Dej börtöntársa volt a két világháború közötti időszakban, ami védelmet jelenthetett számára. Valószínűleg emiatt mert osztályellenségnek minősített egyéneknek munkát adni. (Bodolai Gyöngyi: Édes élet? (2.) *Népújság*, 2013. 02. 06.)

118 A tartományi néptanács 17 640/1952. június 5-i átírata. RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 17/1950. ircs. f. 346., és Erdőszty Raj Nt, 1/1951. ircs. f. 126.

119 A helyszíni ellenőrzésre a tartományi vezetőség legalább egy rajon esetében külön utasítást is adott. A Gyergyó rajonnak szóló utasítást június 17-én keltezték. Az utasítás eddig nem került elő, de hivatkoznak rá. RNL-MsMH, MMAT Nt, 64/1952. ircs. f. 28.

megtették a maguk javaslatait. Az intézkedés az addigi felügyelet megkétszereződéséhez vezetett.¹²⁰ Az újabb kiszállások a rajoni és a tartományi közigazgatási apparátust is leterhelték: az utóbbiaknak majdnem tízezer személy jellemzését kellett áttanulmányozniuk, elbírálniuk, jóváhagyniuk és visszaküldeniük, és ugyancsak ők foglalkoztak a kérdéses esetek kapcsán az adatok kikérésével, a fellebbezések elbírálásával, stb.

A helyszíni ellenőrzésekre július második felében került sor.¹²¹ Az adatpontosításon túl a küldöttek tevékenysége rajononként és községenként is különbözött: volt, ahol töröltek személyeket a névjegyzékből, máshol viszont pótlistákat állítottak össze, amelyekre az újonnan „felfedezett” adóalanyok kerültek.¹²²

Júniusban a községek összeállították, majd július közepéig a rajonok – ellenőrzés után – a tartományhoz küdték meg jóváhagyásra a névjegyzékeket.¹²³ Július 18-ára ezek – kevés kivétellel – meg is érkeztek a tartományi apparátushoz, ahol nagy részüket jóvá is hagyták.¹²⁴ Ez összesen 7030 (!) kulákot jelentett; ebből csak 1869 volt „régí” kulák, azaz olyan, akit az előző névjegyzékekben is feltüntettek.¹²⁵

---

120 Mivel a névjegyzékek községi összeállítása is rajoni küldöttekkel együtt történt.

121 Lásd RNL-MsMH, MMAT Nt, 64/1952. ircs.

122 Gyergyó rajonban legtöbb község csupán újabb adatokkal bővítette a családfőkről előzőleg összeállított referátumot, csak egy község esetében történt meg, hogy öt személyt töröltek a névjegyzékből. Viszont a rajonközpont Gyergyószentmiklós esetében meglepő a tevékenységük: augusztus 1-jén pótlistával hat családfőt kulákká nyilvánítottak, de augusztus 4-én 60 (!) személyt töröltek a város kulák-névjegyzékeiből – őket áttették a „kizsákmányolók” közé. (RNL-MsMH, MMAT Nt, 64/1952. ircs. f. 37–62., 67–85.) Marosvásárhely rajonban a legtöbb esetben a helyszíni kiszállás alkalmával pótnevjegyzékeket is összeállítottak, ezekben 1–11 családfőt is kulák-névjegyzékre tehettek, és a kivizsgálást követő napon a rajoni vezetés már jóvá is hagyta az adott község összesített névjegyzékét. (RNL-MsMH, MMAT Nt, 72/1952. ircs.) Erdőszentgyörgy rajon mindegyik községére nincs pót-névjegyzékünk, elveszhettek, vagy ezekbe a községekbe nem is készítették másikat. (RNL-MsMH, MMAT Nt, 64/1952. ircs.)

123 1952. július 2-án a tartományi vezetőség másnapra a rajoni vezetőségtől adatokat kért a kulák-névjegyzékek ellenőrzésének munkálatairól (leellenőrzött kulákok száma, ezek közül hányra alkalmazták a megemelt beszolgáltatást és adót, stb.).

RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 17/1950. ircs. f. 343.

124 Addig az időpontig Ludas rajon nyolc községe és négy (feltehetően rajon rangú) város névjegyzéke nem érkezett meg a tartományi néptanácshoz. MsMTL MAT Nt, 35/1953. ircs. f. 207–209.

125 A tartományi néptanács a 7030 kulákká minősítési javaslat közül 6217-et jóváhagyott. 219 esetben ítélték úgy, hogy a nevezettek nem rendelkeznek az elvárt gazdasági teljesítőképességgel, ezért a megemelt adóterhetek rájuk nem alkalmazták. 156 esetben nem minősítették a nevezetteket kuláknak, további 657 másik esetben pedig nem volt világos a kulákká nyilvánítás oka, ezért az iratcsomót újbóli kivizsgálásra visszaküldték a rajoni néptanácsnak. Az ügyek mielőbbi elintézése érdekében a rajoni néptanácsok pártbűroít felszólították, hogy azok kötelezzék a

Régen rajonban a kuláknak minősített családok a gazdálkodó családok 0,5–7,6%-át tették ki, községtől függően.¹²⁶

A véglegesített névjegyzékeket visszaküldték a községeknek és az adóhatóságoknak, ez azonban az előző évekhez képest több hónapos késéssel történt meg, veszélyeztetve a mezőgazdasági adó és beszolgáltatások időbeli kirovását. Július 24-én már az ország kormánya¹²⁷ is a mezőgazdasági adó kivetésére hivatkozva sürgette meg Maros tartomány vezetőségénél a névjegyzékek véglegesítését; határidőként július 28-át jelölték meg számukra.¹²⁸ A tartomány vezetése ezt továbbította a rajonok felé.¹²⁹ Július végén, az adóbehajtásnál valóban gondot okozott, hogy még nem álltak rendelkezésre mindenhol a végleges kulák-névjegyzékek.¹³⁰

A rajoni közigazgatás egyes tagjai megpróbálkoztak azzal, hogy kulákká minősített személyeket töröljenek a névjegyzékekről; ez abból derül ki, hogy a tartomány vezetősége büntetni akarta azokat, akik ilyesmit követtek el.¹³¹ Mivel a tartományi apparátus a beérkezett névjegyzékeket folyamatosan hagyta jóvá, a végleges jegyzékekben szereplők száma meredeken emelkedni kezdett: 1952. július 18-án 6217, július 25-én 6753, augusztus 2-án 7774, augusztus 5-én pedig 8096 családfőről beszélhetünk.¹³² Augusztusban több rajonban is pótnévjegyzékeket állítottak össze.¹³³

---

rajoni néptanácsok végrehajtó bizottságait a tartomány által ellenőrzésre küldött dossziék mihamarabbi kivizsgálására. MsMTL-MAT Nt, 35/1953. ircs. f. 207–209.
126 RNL-MsMH, MMAT Nt, 182/1956. ircs. f. 67–218. Csak Régen rajon esetében készítették el.

127 Minisztertanács.

128 Ekkori keltezésű az a távirat, amelyet a Minisztertanács küldött a tartomány vezetőségének. Ebben felszólították a vezetőség tagjait, hogy a mezőgazdasági adó kivetésének mielőbbi befejezése érdekében július 28-ig állítsák össze a tartományi kulák-névjegyzéket, és adják át azt a Tartományi Néptanács Pénzügyi Ügyosztályának. MsMTL, MAT Nt, 35/1953. ircs. f. 189.

129 1952. július 25-én a tartományi vezetőség utasította az alárendelt rajonokat, hogy a névjegyzékekben szereplő, kivizsgálásra visszaküldött eseteket intézzék el, tegyenek javaslatot a törlésre vagy a névjegyzékbe való felvételre, és az így véglegesített névjegyzékeket július 28-ig küldjék el a tartományhoz. RNL-MsMH Erdősztygy Raj Nt, 1952. ircs. f. 138.

130 Maros Tartomány Néptanácsának Végrehajtó Bizottsága 1952. július 29-i ülésén elhangzott, hogy „A kulákok [adója] növelésének akciója folyamatban van, nagyon lassan megy, az újonnan azonosított kulákok táblázatainak hiányában.” Fordítás román nyelvről. RNL-MsMH, MMAT Nt, 5/1952. ircs. f. 4.

131 RNL-MsMH, MMAT Nt, 5/1952. ircs. f. 7.

132 MsMTL, MAT Nt, 35/1953. ircs. f. 192–193., 198., 210.

133 Például Erdősztygyőrgy rajon négy községében pótnévjegyzékeket állítottak össze, és több esetben is a kollektív gazdaságból „befurakodott kulák” címen kizárt személyeket vettek fel a község kulák-névjegyzékébe. RNL-MsMH, MMAT Nt, 65/1952.

Egy forrás szerint ezeken még majdnem ezer családfőt tüntettek fel.¹³⁴ Az újabb növelésnek köszönhetően a kuláknak minősített családfők száma tartományi szinten megközelíthette a tízezret!¹³⁵ Sok személyt még az új alap-irányelvekkel sem lehetett volna kulákká minősíteni; ilyen esetekben az adott családfő rendszerellenességét tüntették fel indokként, esetleg „kulákbérencekké” nyilvánították őket.¹³⁶

Nem csak Maros tartomány esetében volt ilyen nagymértékű a növekedés: a Sztálin (Brassó) tartomány alá tartozó (és később Maros tartományhoz csatolt) több rajonban is hasonló emelkedést tapasztaltunk. Ezek közül különösen kiemelkedik Kézdivásárhely rajon helyzete. A politikai harc egyik szereplője, Vasile Luca/Luka László Kézdivásárhely rajon Lemhény nevű falujából származott. A „Zárt levél” ismertetésére a rajoni vezetőség azzal reagált, hogy igyekeztek minél több kulákot beazonosítani – minden bizonnyal így kívántak elhatárolódni a kuláklétszám-csökkentés Vasile Luca/Luka László ellen irányuló vádjától. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy rajoni szinten döntötték el, melyik községben hány kuláknak kell lennie. Ennek eredményeként az adott évben Kézdivásárhely rajonban mintegy 1000 családfőt minősítettek kuláknak; a szám az előző évi névjegyzéken szereplők több mint háromszorosa volt.¹³⁷

Csik rajont illetően a községi adatok meglehetősen hiányosak, azonban az egy évvel későbbi összesített adatokból megállapítható, hogy a létszámnövekedés kétszeresnél több, háromszorosnál kevesebb volt.¹³⁸

134 963 családfőt (MsMTL, MAT Nt, 30/1953. ircs. f. 307.) egy másik forrás szerint 972 családfőt (MsMTL, MAT Nt, 30/1953. ircs. f. 300.)

135 Egy 1952. szeptemberi forrás 9984 családfőt, egy 1952. november 12-i forrás 9546 családfőt ad meg, nem pontosított évközi helyzetre utalva. RNL-MsMH, RMP-MTB, 46. ircs. f. 85. és MsMTL, MAT Nt, 30/1953. ircs. f. 307.

136 RNL-MsMH, MMAT Nt, 51/1959. f. 1–6.

137 Jelentés a társadalmi csoportok rajonokénti és tartományi elemzéséről, a Román Munkáspárt Központi Bizottsága által tartott 1958. június 9–13-i plenáris ülés szellemében. Román nyelven. RNL-MsMH, MMAT Nt, 51/1959. ircs. f. 1–6. Létezik 1952. július 2-i jegyzék, 994 családfővel (RNL-KvMO, Kézdiv Raj Nt, 8. mut. II. r., 57. ircs. f. 87–117.), van július 14–16-i községi jegyzék, amely a július 16–18-i pótnévjegyzékkel, valamint a rajon két városának korábbi jegyzékével együtt több mint ezer kulák minősítésű családfőt jelent. (RNL-KvMO, Kézdiv Raj Nt, 8. mut. II. r., 56. ircs. f. 41–82.) Ezenkívül van rajoni – datálatlan – adat 1020 családfőről. (MsMTL, MAT Nt, 12/1953. ircs. f. 291.)

138 Az egy évvel későbbi kimutatás szerint 1952. július 3-án Csik rajon kulák-névjegyzékében 849 családfő szerepelt. Ez a Sztálin tartomány vezetés által jóváhagyott létszám. Ehhez még hozzáadódott július 11-én 14 családfő, 16-án 27+6 családfő. Így július 16-án 896 családfő szerepelt Csik rajonnak a tartomány által jóváhagyott kulák-névjegyzékében. Ebből a létszámból Maros tartomány vezetősége felmentett november 8-án 173, november 30-án 79 családfőt. Az év végén Csik rajonban 644 családfő minősült kuláknak (RNL-MsMH, MMAT Nt, 71/1952. ircs. f. 44b.).

Kézdivi rajon kulák-névjegyzéke

Község	1951. máj. 14. I.	1951. máj. 14. II.	1951. jún. 2.	1951. jún. 16.	1951. júl. 3.	1951. júl. 16. „régli”	1952. jún. 16.	1952. jún. 19.	1952. júl. 2. 14-16.	1952. júl. 16-18.	1952. júl. 16-18.	1952. okt. 18. nov. 8.	1952. okt. 18. nov. 8.	1957. aug. 9.
1 Futásfalva	9	10	10	10	10	+1	11	10	48	48	48	+1		12
2 Barátos	9	9	8	8	8		8	8	74	74				14
3 Bereck	-	1	1	1	1		1	1	16	16		+3		4
4 Kászontúfalva	6	6	5	5	5		5	5	23	23		+12		m. r.
5 Szentkatolna	2	2	2	2	2	+1	3	2	13	13		+1		19
6 Alsó Csermaton	43	43	43	43	43	+1	38	43	70	70		+37		22
7 Kommandó	-	-	-	-	-		-	-	2	2				-
8 Dálnok	12	13	11	12	13	-1	12	12	41	40				15
9 Esztrének	3	3	3	3	3		3	3	17	17	+1	+1		1
10 Gelence	4	5	5	5	5		5	5	34	33				12
11 Lemhény	2	2	2	1	1		1	1	27	26		+9		1
12 Nyújtód	18	23	22	23	23		23	23	57	55				23
13 Martonfalva	12	13	12	11	11	-3	9	11	23	23				12
14 Almásd	2	2	2	2	2		2	2	19	19		+1		2
15 Ozsdola	6	9	9	9	9		2	9	30	29	+7	+2		11
16 Pápolc	-	2	2	2	2		2	9	10	10				1
17 Kézdikóvár	1	1	1	1	1		1	1	7	7	+7		+5	4
18 Kászonalház	12	13	13	13	13	-1	12	13	77	74		+10	+10	m. r.
19 Póján	-	9	9	9	9	-3	5	9	31	31		+2	+2	-
20 Szentlélek	10	10	10	10	10		10	10	25	24	+2	+2	+2	7
21 Tamasfalva	7	9	7	7	9		11	7	18	18		+2	+2	14
22 Torja	20	22	21	21	21		21	21	88	86		+4	+4	20
23 Zabolá	12	13	12	12	12	+1	22	12	31	31		+2	+2	14
24 Kovászna	48	57	58	53	56		53	66	123			+9	+9	53
25 Kézdivásárhely	36	36	32	34	35	+2	34	53	91		+7+2			31
	274	313	300	297	304	302	205	304	994	769	+26	+98	+101	292
													min. 753	

Forrás: RNL-KvMO, Kézdivi Raj Nt, 8. mutató, II. r., 56. ires. f. 9-27., 41-82.; 57. ires. f. 87-117.; 1-es mutató, 133. ires. I. köt. f. 2., 134. ires. I. köt., f. 109-118.; III. köt. f. 1-29.; 237-248.; MismTL, MAT Nt, 26/1951. f. 1-12.; 54/1952., 12/1953. f. 302.; RNL-MsMH, 206/1957. f. 208-214.

1952. „régli” – az 1952. július 14-16-i összeállítás alkalmával feltüntetett „régli” kulákok csoport valószínűleg az 1951. évi vagy 1952 első felében lévő kulákok száma. Lásd: RNL-KvMO, Kézdivi Raj Nt, 8. mutató, II. r.
m. r. – más rajonhoz csatolták át

Udvarhely rajonban július közepéig több mint félszeres növekedésről tudunk; ez a hó végére több mint kétszeresére nőtt, ráadásul augusztus–október hónapokban itt is pótnévjegyzékeket állítottak össze, tehát a valós növekedés ennél nagyobb mértékű is lehetett.¹³⁹ Sepsiszentgyörgy rajonban több lépésben körülbelül három és félszeres létszámnövelést hajtottak végre.¹⁴⁰ Augusztus közepétől/második felétől a tartományban – feltehetően a megemelt földadó és beszolgáltatási terhek beszedésének függvényében – lassan csökkenteni kezdték a kuláknak minősítettek számát: augusztus 27-én 7922 családfő,¹⁴¹ október 26-án 8084 családfő,¹⁴² november 12-én 7469 családfő szerepelt a névjegyzékekben.¹⁴³

Az októberi létszámnövekedés lehetséges okát egy újabb közigazgatási átszervezésben kell keresnünk, amelyre 1952. szeptember 27-én, szovjet nyomásra¹⁴⁴ került sor. Az átszervezés vezérelve az volt, hogy a székelyföldi magyarlakta településeket lehetőleg egyazon tartományba tömörítsék. Ennek jegyében Maros tartománytól a zömmel románlakta Ludas és Dicső rajonokat Kolozs tartományhoz csatolták, ugyanakkor Maros megkapta a zömmel magyarlakta Udvarhely, Csík, Sepsiszentgyörgy és Kézdi rajonokat. A Felső-Maros-mente zömmel románlakta településeiből létrehozták Hévíz rajont, a korábbi Hévíz járás utódját. Az így kialakult és Magyar Autonóm Tartományra átkeresztelt közigazgatási egység kilenc rajonból és Marosvásárhely tartományi rangú városból tevődött össze, kilenc várossal, 222 községgel, 501 településsel.¹⁴⁵ A korábbinál jelentősen magasabb településszám feltételezhetően az összlakosság számát is megnövelte.

139 RNL-MsMH, MMAT Nt, 66/1952. ircs. f. 41–58.; MsMTL, MAT Nt, 15/1951. ircs., 33/1953. ircs. f. 2–21.

140 MsMTL, MAT Nt, 8/1952. ircs. f. 1–23.

141 RNL-MsMH, MTPB, 58. ircs. f. 87–89.

142 RNL-MsMH, MMAT Nt, 3/1952. ircs. f. 289.

143 MsMTL, MAT Nt, 30/1953. ircs. f. 307.

144 Lásd Stefano Bottoni: *Sztálin a székelyeknél. A Magyar Autonóm Tartomány története (1952–1960)*. Csíkszereda, 2008, Pro-Print, 21–45. p.

145 A többségében románlakta Ludas rajont ekkor Kolozs tartományhoz csatolták, a hasonló összetételű Dicsőszentmárton rajont Brassó tartományhoz. Sztálin tartománytól a túlnyomórészt magyarok lakta Csík, Udvarhely, Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely rajonokat átcsatolták a Magyar Autonóm Tartományhoz. A MAT így 9 várossal, 10 városi alárendeltségű faluval, 482 községi alárendeltségű faluval rendelkezett. 331/1952. sz. rendelet, *Buletinul Oficial*, nr. 50, 1952. szeptember 27.

Maros tartomány / Magyar Autonóm Tartomány / Maros-Magyar Autonóm Tartomány kulák minősítésű családfeinek száma
1950. 09. 08. – 1952. 09. 27. 1952. 09. 27 – 1956. 01. 10. 1956. 01. 10. – 1958.

Rajon	1950	1951	1952	1952 pót- névj.	1953	1954	1955	1956	1957	1957 kül. adóí fiz.	1958
1. Mv. város		3529 máj. 25.	96		52 máj. 12.			28 aug. 18.	23 (aug. 1.)	25	
2. Gyer- gyó	kb. 125 nov. 24.	96 jún. 1.	762< júl. 1.	-65 +6	372 júl. 10.			116 aug. 18.	47	47	47 márc. 26.
3. Ludás	543 nov. 25.	537 júl. 4.			m. t.	m. t.	m. t.	m. t.	m. t.	m. t.	m. t.
4. Régen		213 máj. 23.	550< máj.- jún.		434 máj. 12.	222 (t. a.)	177 (t. a.)	188 aug. 18.	88/92	55	
5. Erdő- szty	286 nov. 25.	187 máj. 24.	687< máj.- jún.	+533 júl.-aug.	1013 máj. 12.	534 ápr.-jún.		364 aug. 18.	63 nov. 21.	53	57 jún. 5. 81 szept. 20.
6. Dicső	273	324 jún. 17.			m. t.	m. t.	m. t.	m. t.	m. t.	m. t.	m. t.
7. Mvsár- hely	680 okt. 17.	685+31 (+adózó)	2219 máj.		1115 máj. 12.		742 máj. 18.	695 aug. 18.	489 máj. 15.	402	391 nov. 24.
8. Csík	357 m. t.	387 jún. 18.	332< jún.-júl.		639 máj. 12.		262 feb. 12.	325 aug. 18.	170 dec. 31.	174 márc. 27.	174 márc. 27.
9. Udva- hely	m. t.	385 aug. 3.	684 júl. 3.		1196 máj. 12.			456 aug. 18.	177 máj. 20.	115	
10. Sepsí- szty	m. t.	300 júl.	524< júl. 1.	+251	960 máj. 12.			463 aug. 18.	369 jún. 1.	355	
11. Kézdi- vhely	300 m. t.	274 máj.	995 júl. 2.	+199	827 máj. 12.		523 feb. 1.	455 aug. 18.	292 aug. 9.	258	
12. Hévíz	-	-			303 máj. 12.			142 aug. 18.	50	50	
13. Szke- resztúr	-	-			-			322 aug. 18.	41 máj. 18.	41	
Összes	2622	1888/ 2625			7075 jún. 14.			3557 aug. 18.		1568	1523

Megj: az 1950. évi tartományi adataiban nincsenek benne Marosvásárhely (tartományi rangú) város kulák minősítési gazdáai.

dől betű – nem volt Maros tartomány része

m. t. – más tartomány része volt

< ennel több volt a kulákok száma

A felduzzasztott kulák-névjegyzékek hatalmas bevételeket jelentettek az államnak. Egy beszámoló szerint az, hogy május–augusztusban a tartományban tervezett adóbeszedést 156%-ban sikerült teljesíteni, főleg a megnövekedett számú kulák megadózásának volt tulajdonítható.¹⁴⁶ Igaz, ehhez a hatóságok azon szándéka is kellett, hogy a kulákoktól beszedett adót maximalizálni akarják. Ennek egyik módja az volt, hogy az egyes földterületeket termékenységük osztályozásakor a valószínűleg nagyobb osztályba sorolták.¹⁴⁷

Egy másik mód a helyszíni kényszervégrehajtás volt; ez a január 28. – október 30. közötti időszakban 5697 kulák és majdnem negyvenezer (!) középparaszt minősítésű gazdálkodót érintett a tartományban.¹⁴⁸

A pártvezetésen belüli hatalmi harc lezárultával (és valószínűleg a megnövelt földadó és beszolgáltatások beszedése után) a tartományi vezetőség 1952. október 6-án a kulákok számának csökkentésére utasította a rajonok vezetését. Igen valószínű, hogy ez felsőbb utasításra történt.¹⁴⁹ Tartományi szinten fokozatosan több ezer személyt töröltek a névjegyzékekből.¹⁵⁰ Továbbra is készültek viszont pótnévjegyzékek:

---

146 RNL-MsMH, MTPB, 43. ircs. f. 117. Maros Tartomány Néptanácsa Pénzügyi Osztálya egy beszámolójában.

147 Maros Tartomány Néptanácsa Végrehajtó Bizottsága 1952. augusztus 3-i ülésén a tartományi beszolgáltatásért felelős tisztviselő elismerte, hogy a kulákok esetében „[...] valójában a termékenységi terület valós besorolását nem tartották be.” RNL-MsMH, MMAT Nt, 5/1952. ircs. f. 18–19.

148 Noha nem tudjuk, hogy az 1952. szeptember 27-i közigazgatási átszervezés előtti vagy utáni területtel számolnak, de nagyságrendileg érzékelteti az az évi folyamatokat. MsMTL, MAT Nt, 30/1953. ircs. o. n.

149 Az átiratban a tartományi vezetőség közölte a rajoni néptanácsokkal, hogy sok olyan személy is szerepel a kulák-névjegyzékekben, akik nem felelnek meg a kulák-kritériumnak, ezért utasította őket, hogy találják meg a felelősöket, és október 20-ig szolgáljanak tájékoztatással az ellenük foganatosított intézkedésekről (valamint megsürgette a kulák-kérvények mielőbbi elintézését is). RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 17/1950. ircs. f. 243.

150 Maros tartomány vezetősége felmentett Csik rajonból november 8-án 173, november 30-án 79 családfőt (RNL-MsMH, MMAT Nt, 71/1952. ircs. f. 44b.); Gyergyó rajonból 1952. október 4-én több mint száz családfőt, majd október 25-én, november 8-án és 23-án további családfőket mentettek fel (MsMTL, MAT Nt 31/1953. ircs. f. 30–33.; RNL-MsMH, MMAT Nt, 64/1952. ircs. f. 139–142.); Hévíz rajonban 1952. november 8-án 129 családfőt (RNL-MsMH, MMAT Nt, 73/1952. ircs. f. 171–173.); Kézdivásárhely rajonban 1952. szeptember 27-én 110 családfőt, majd október 4-én, november 8-án és 10-én további családfőket mentettek fel (RNL-KvMO, Kézdiv Raj Nt, 8. mut. II. r., 56. ircs. f. 1.; 57. ircs. f. 29–49., 51–52.)

ezek mögött adózási vagy politikai okok állhattak (pl. a kollektív gazdaságban „leleplezett” kulákok kerülhettek ezekre a listákra).¹⁵¹

1952. november 23-án a tartomány vezetősége utasította Erdőszentgyörgy (és valószínűleg a többi) rajon vezetőségét, hogy vizsgálják felül a névjegyzékeket, és töröljék azokat, akik anyagi helyzete már nem indokolja, hogy kulákként kezeljék őket. Ez azonban nem jelentette azt, hogy kikerültek volna a hatalom célkeresztjéből: őket egy külön nyilvántartásban kizsákmányolókként vagy volt kizsákmányolókként kellett nyilvántartani.¹⁵²

Az utasítást követően elkezdték összeállítani az utóbbiak névjegyzékét; ezek a listák 1959-ig a kulák-névjegyzékekkel párhuzamosan készültek. Az év folyamán más, a kuláknak minősítettek és családjaikat érintő akciók is zajlottak; ezek egyike a kulákok gyerekeinek a tanintézményekből való kizárása volt. Székelyudvarhely rajon két középiskolájában már 1950 szeptemberében tudunk kizárásokról.¹⁵³ 1951 augusztusában a Tanügyminisztérium a tanulmányi ösztöndíjak és bentlakási helyek osztályszempontok szerinti elosztásáról is rendelkezett, mégpedig oly módon, hogy több társadalmi csoport tagjait kizárták ebből a folyamatból. 1952-ben újabb hasonló intézkedésre került sor: július 28-án az RMP KV politikai büroja határozatot hozott „a tanulók és diákok társadalmi összetételének megjavítására”. Ebben arra utasították a Tanügyminisztériumot, hogy a kulákgyerekeket irányítsák szakiskolákba, akárcsak a volt háborús bűnösök, árulók, kémek, valamint a [háború elől] határon átmenekülők gyerekeit.¹⁵⁴ A határozat elfogadása előtti megbeszélésen Gheorghiu-Dej arról is beszélt, hogy a kulákok gyerekeit ki kell zárni bizonyos típusú tanintézményekből. Az utóbbiak közül a tanítóképző iskolákat külön is megemlítették.¹⁵⁵

151 1952. október 18-án több Kézdi rajoni községben pót-kuláknévjegyzékeket állítottak össze (RNL-MsMH, MMAT Nt, 69/1952. ircs. f. 51-67.; és RNL-KvMO, Kézdiv Raj Nt, 8. mut. II. r., 56. ircs. f. 9-27.)

152 A MAT Nt VB 17650/1952. sz. utasítása, RNL-MsMH, Erdősztyg Raj Nt, 16/1953. ircs. f. 31.

153 A székelykeresztúri gimnáziumból kizártak kapcsán lásd Kristó: i. m. 201-203. p.; A székelyudvarhelyi tanítóképző iskolából 1950. szeptember 25-én kizártakról bővebben: Máthé: i. m. 78. p.

154 Ioan Scurtu (coord.): *Stenograma Țedinteilor Biroului Politic și ale secretariatului Comitetului Central al P.M.R.* Vol. IV. (partea a II-a) 1952. București, 2007, Arhivele Naționale ale României. 292-293. p.

155 Gheorghiu-Dej: „Pontosítani kell, milyen iskolákból kell kizárni a kulákok fiait, a pedagógiaiból stb.” Scurtu: i. m. 300. p.

A határozatot Székelyföldön 1952-ben hajtották végre; az általános és középiskolákból tömegesen zártak ki tanulókat kulák származásuk miatt.¹⁵⁶ Amint a visszaemlékezésekből kiderül, az érintettek úgy próbálták megkerülni az intézkedést, hogy gyerekeik Bukarestben vagy más, a lakhelyüktől távoli helységben végezték el a középiskolát.¹⁵⁷

Egy másik, a kuláknak minősítettekét sújtó intézkedés a kilakoltatás volt. Már a negyvenes évek végétől, az ötvenes évek elejétől bevett gyakorlat volt a kuláknak minősítettek lakásainak, ingatlanjainak lefoglalása. Ezekben többnyire intézmények székhelyei kaptak helyet, de gyakran különféle hivatalos személyeket költöztettek az elkobzott lakásokba. A jelenség a kollektivizálással, illetve 1952-ben, a községi néptanács-elnökök és titkárok lecserélésekor vált tömegessé.

A KB politikai bürojának 1952. június 12-i ülésén arról határoztak, hogy mintegy 8000–10 000 gyári munkást a községi néptanácsokhoz küldenek. A szándék az volt, hogy néptanácselnöki és titkári tisztségekbe nevezzék ki őket. Az intézkedést Dej részben a politikai harccal, részben pedig azzal indokolta, hogy községi szinten nem alkalmazzák megfelelően a párt politikáját.¹⁵⁸ A visszaemlékezések és az iratok valóban arról tanúskodnak, hogy a helybeliekből álló közigazgatási apparátus – még ha hithű kommunisták voltak is – próbálták a helyi érdekeket védelmezni. Az ország vezetése úgy vélekedett, hogy a helyi kötődésekkel nem rendelkező, városi kommunista párttagok hatékonyabban fogják végrehajtani az általuk kiadott utasításokat. Maros tartományban az új néptanácselnököket és titkárokat 1952. július 6-án hajnalban szállították ki a községekbe. Ezek egy részét olyan kulákok házaiba szállásolták el, akiket kilakoltattak otthonaikból.¹⁵⁹ Az is előforult, hogy az így lefoglalt lakásokban intézményszékhelyeket vagy raktárakat hoztak létre. Az utcára tett családok kénytelenek voltak

---

156 Bővebben lásd Kristó: i. m. 92., 98–103., 168., 237., 241. p.; a csíkszeredai főgimnázium XI. A és B osztályaiból 16 tanulót zártak ki 1952-ben. *Csíki Hírlap*, 2014. június 20–22., 21. p.; 1952-ben a nagygalambfalvi általános iskola három vagy négy tanulóját kulák származás vádjával kizárták az ötödik osztályból, a kobátfalvi általános iskola hatodik osztályából szintén kizártak legalább egy tanulót. Vö. Oláh Sándor: „Az ellenség nem tudta magáról, hogy ellenség...” *Székelyföld*, 2022. augusztus.

157 Kristó: i. m. 95. p.

158 Mert vezetőségükben „sok kispolgári és felforgató elem van”. Fordítás román nyelvből. Scurtu: i. m. 204–205. p.

159 Kristó: i. m. 65–66., 126., 150–151., 186., 205. p. A Magyarhermány faluban történt kilakoltatásokról és beköltözésekről lásd Máthé: i. m. 79., 107–109. p.

rokonaiknál vagy ismerőseiknél meghúzni magukat.¹⁶⁰ A kilakoltatásoknak – mivel a korabeli jogszabályok nem tettek volna lehetővé ilyen intézkedéseket – nincs írásbeli nyoma, az azonban teljesen egyértelmű, hogy ezek a tartományi pártvezetés tudtával és jóváhagyásával történtek.¹⁶¹ Az előbbi okok miatt a kilakoltatottak pontos számát sem ismerjük, de mindenképpen legalább százas nagyságrendben került sor ilyen esetekre a tartományban.¹⁶²

1953

Az 1953-as évre vonatkozóan a hatalom külákpolitikájának egyik új fejleménye a kulákok azonosítására szolgáló alap-irányelvek módosítása volt. Az új változatot a Román Munkáspárt Központi Bizottságának 1953. február 29. – március 1-i plenáris ülésén ismertették. Eszerint azok minősültek kuláknak, akik:

- 1947 és 1951 között olyan mezőgazdasági földtulajdonnal¹⁶³ rendelkeztek, amelyet egy vagy több, 30 munkanapnál tovább alkalmazott személlyel műveltek;

- akik mezőgazdasági tulajdonukat teljesen vagy részben másnak adták ki művelésre;

- akik 1947 és 1951 között öntözött kerttel, gyümölcszárítóval, disznóhizlaldával, fejőstehenekkel, apaállatokkal rendelkeztek, ilyen típusú tulajdont jövedelemszerzési céllal bérbe adtak vagy ezek műveléséhez/gondozásához fizetett munkaerőt alkalmaztak;

- akiknek 1947 és 1951 között mezőgazdasági tulajdonuk mellett más jövedelemtermelő termelőeszközeik (malmok, gépek, műhelyek, pálinkafőzők, halászati eszközök, stb.) voltak, és azokat családi szükségleteik fedezésén túl jövedelemszerzési célra is használták;

160 Az Udvarhely rajoni Recsenyében és Kobátfalván kollektív gazdaság-székháznak, illetve gabonaraktárnak foglalták le kuláknak minősített családok házát. RNL-MsMH, RMP-MTB, 46. ircs. f. 83–87.

161 „Ezekre a kérdésekre Bota elvtárs válaszol, pontosítva, hogy a lakásokért lehet kényszerítést alkalmazni a kulákoknál.” 1952. július 5-én felvett jegyzőkönyv a Tartományi [Párt]Bizottság rendkívüli bővített üléséről. Fordítás román nyelvről. Bota Nicolae a Maros Tartományi Pártbizottság elsőtitkára volt. RNL-MsMH RKP-MTPB, 43. ircs. f. 91.

162 Abból a számból ítélve, amit a gyorstalpaló kurzuson meg nem jelentek pótlására kértek.

163 Szántó, gyümölcsös, szőlő, kert, legelő, kaszáló, erdő, [halas]tó.

- akiknek vidéki közegben kereskedelmi vagy szolgáltató célú vállalkozásaik voltak (ezek közé a kocsmák, vendéglők, szálláshelyek, építkezést vagy szállítást végző vállalkozások, mezőgazdasági vagy kisipari áruk viszonteladásával foglalkozó vállalkozások tartoztak); akik pénzt vagy mezőgazdasági terményeket kölcsönöztek kamatra vagy munkában való törlesztésért.

Nem minősültek viszont kuláknak azok, akik más helységeken lévő gyárakban vagy intézményekben dolgoztak, és emiatt adták ki művelésre mezőgazdasági földtulajdonaikat, ha ezt a területet egy átlagos földműves család meg tudta művelni. Ugyanígy nem tekintették kuláknak azokat, akik a mezőgazdasági munkák csúcsidőszakában családtagjaik mellett 30 napnál kevesebb ideig más munkakerőt is igénybe vettek; mint ahogy azokat sem, akik azért alkalmaztak idegen munkaerőt, mert egy családtagjuk munkaképtelen volt, esetleg katonai szolgálatát töltötte.¹⁶⁴

Az 1953 februárjában ismertetett alap-irányelvek az 1952 áprilisában kiadottak „finomhangolásának” tekinthetők; általuk a hatalom elfogadta, hogy egy család kieső munkaerejének pótlására akár külső munkaerőt alkalmazhat. Szintúgy könnyítést jelentett az a pontosítás, amely szerint azok az egyének, akik csak a létfenntartáshoz elegendő hasznat kitermelő vállalkozásokat működtettek, nem minősültek kuláknak.

Az 1953-as év másik újdonsága az volt, hogy országos és tartományi szinten a kulákügyek intézésére és az eltitkolt földterületek felderítésére külön bizottságot hoztak létre. Májusban a kormány apparátusából olyan küldötteket jelöltek ki, akik a tartományi bizottságokban az ilyen jellegű munkákat felügyelték, és valószínűleg az új irányvonalat is ők ismertették („dolgozták fel”) a tartományi vezetéssel.¹⁶⁵

A kormány döntése nyomán 1953. május 20-án a tartományban létrehozták „a kulák-kérvényeket kivizsgáló és új földterületeket felfedező tartományi bizottságot”,¹⁶⁶ amely 1953. június 14-ig majdnem ezer

---

164 Dobrinu: i. m. 249–251. p.

165 A Magyar Autonóm Tartomány vonatkozásában 1953. május 13-án két személyt nevesítettek erre a feladatra: Kedves Pault/Pált és Pruner Petret, a Mezőgazdasági Minisztérium egy hivatalnokát. Dobrinu: i. m. 245–246. p.

166 „A fellebezések elintézésének és új földterületek beazonosításának tartományi állami és pártbizottsága.” Tagjai: a Tartományi Pártbizottság Mezőgazdasági Ügyosztályának vezetője, a Tartományi Néptanács alelnöke, a Tartományi Néptanács Mezőgazdasági Ügyosztályának vezetője, a Tartományi Néptanács Pénzügyi Ügyosztályának vezetője, és az Állami Begyűjtési Hivatal tartományi megbízottja.

személy ügyében hozott intézkedést: ezek egy részét törölték a kulák-névjegyzékekből, másokat áttettek a „volt kizsákmányolók” közé. Mindamellet a bizottság pár tucat olyan személyt is kulákká minősített, akik nem szerepeltek a korábbi névjegyzékekben.¹⁶⁷

A kulákok számának csökkenésében szerepet játszott egy másik folyamat is: a 308/1953-as minisztertanácsi rendelet értelmében ekkor már zajlott a magántulajdonú földterületek átvétele, amely során a kuláknak minősített gazdák is átadták mezőgazdasági földterületeiket az államnak.

1953 júliusában további két faluval nőtt a tartomány területe, és belső átszervezésre is sor került.¹⁶⁸ 23-án a vezetőség bekérte a rajonoktól a kulákok és „volt kizsákmányolók” létszámát¹⁶⁹, majd 31-én burkoltan a névjegyzékekben szereplők számának csökkentésére utasította a rajoni kulák-ellenőrző bizottságokat.¹⁷⁰ Ugyanakkor azt is megfogal-

nak helyettese. Dobrinu: i. m. 255. p. Rajoni szinten is létrehoztak ilyen bizottságokat. A bizottság neve később Tartományi Kulák-Ellenőrző Bizottságra rövidült. Elnöke eleinte Bob Ioan, de 1953 szeptemberében már Szabó Frank Ioan/János. 1954-ben már nincs ilyen tartományi bizottság, a kulákokkal kapcsolatos döntéseket a Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottságának elnöke és titkára írja alá. RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 17/1950. ircs. f. 50., 18/1950. ircs. f. 199., 227.

167 Az 1953-ban benyújtott 2326 fellebbezésből helyt adtak 798-nak, és 157 személyt áttettek a volt kizsákmányolók névjegyzékébe, azaz összesen 955 személyt levettek a tartományi kulák-névjegyzékekről. Ugyanebben az évben „felfedeztek” 38 új kulákot, így 1953. május 20-a körül 6158 személyt tartottak számon kulákként a tartományban. A bizottság 1953. június 14-i ülésén részt vett a központi (országos) bizottság két tagja is; egyikük Pop Victor volt. Dobrinu: i. m. 255–257. p.

168 Az 1953. július 13-ai Hivatalos Közlönyben (*Buletinul Oficial* nr. 21. bis/1953) megjelent 268/1953. sz. rendelet szerint a Hévíz rajoni Borszék és Hévíz községeket várossá nyilvánította; Nagysolymos községet Erdőszentgyörgy rajonból átcsatolták Udvarhely rajonhoz; Kommandó községet Ploiești tartomány Cislău rajonjából átcsatolták MAT Kézdivásárhely rajonjához; Petek falut átcsatolták Sztálin tartomány Kóhalom rajonjától Udvarhely rajon Székelyderzs községéhez; Radnótfája község Ierbus tanyáját átcsatolták Szászrégen városhoz.

169 Törölt kulákok száma, összes kulákok száma, „volt kizsákmányolók”-ként nyilván tartott kulákok száma. RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 17/1950. f. 50.

170 A körlevél elismerte, hogy 1952 tavaszán sok „dolgozó- és középparasztot” kuláknak nyilvánítottak, és felszólította a rajoni szerveket, hogy időben és alaposan végezzék el a kulák-névjegyzékek ellenőrzését. A pontos munka indoklásánál, bár a szokott érvrendszer is felvonul (az ellenség karjaiba taszítunk becsületes dolgozókat, időben kell a pénzügyi szervezetnek tudniuk a kulákok számát, stb.), egy helyen egy humánus érv is feltűnik: „nem szabad becsületes állampolgárok megélhetésével játszani”. (Fordítás román nyelvről.) A körlevél emellett megdorgált egyes rajoni néptanácsokat a munkájuk silány minősége miatt, és egy pontos névjegyzék összeállítására szólította fel őket. RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 18/1950. ircs. f. 232–233.

mázták, községektől és rajonoktól pontosabb és részletesebb munkát várnak el¹⁷¹, a községi névjegyzékek jóváhagyását pedig továbbra is a tartomány vezetőségének hatáskörében tartották.¹⁷² Az utóbbi gyakorlat a tárgyalt évben legalább egy rajon esetében a névjegyzékek véglegesítésének szeptember közepéig való elhúzódását eredményezte, ez pedig az adó kivetését is hátráltatta.¹⁷³

A Pénzügyminisztérium – akárcsak az előző években – 1953 augusztus végén utasította a tartományi pénzügyi ügyosztályokat, hogy 1953. szeptember 15-ig állítsanak össze egy összehasonlító kimutatást az 1952-es és 1953-as névjegyzékeken szereplők számával, a különbségek okainak feltüntetésével¹⁷⁴, de ennek a minden évben elrendelt kivizsgálásnak semmilyen következményét nem ismerjük.

A Román Munkáspárt Központi Bizottságának 1953. augusztus 19–20-i plenáris ülésén újabb gazdaságpolitikai fordulatot jelentettek be. A mezőgazdasági politikában – még ha áttételesen is – több súlyos hibát beismertek.¹⁷⁵ A hibák felsorolásakor elhangzott az is, hogy egyes kulákgazdaságokkal szemben túlzottan magas és törvényellenes adókat, beszolgáltatási és más kötelezettségeket róttak ki, valamint hogy irreális vetésterveket állapítottak meg számukra, amelyek eredménykép-

171 A körlevél emellett megdorgált egyes rajoni néptanácsokat a munkájuk silány minősége miatt, és egy pontos névjegyzék összeállítására szólította fel őket. A községi ellenőrző bizottságnak minden, névjegyzékbe javasolt személyről részletes adatokkal alátámasztott véleményezést kellett összeállítania (név, házszám, a családtagok és családfelelő életkora, hányan dolgoznak a gazdaságban, vagy ha más munkahelyen, mezőgazdasági területi művelési ágak szerint, jövedelmi források – kocsma, pálinkafőző üst, malom –, szolgát ha tartott, és a szolgatartás időszaka stb.).

172 A rajoni bizottság határozata mellé csatolni kellett a véleményezést és az illető felmentési kérelmét, majd jóváhagyásra a tartományi bizottsághoz kellett küldeni. Csak a tartományi jóváhagyás után lehetett a végleges kulák-névjegyzéket a községben kifüggeszteni.

173 Erdőszyntgyörgy Rajon Néptanácsa Pénzügyi Osztályának egy 1953. szeptember 15-i átíratából kiderül, hogy sok esetben a kulák-névjegyzékek még abban az időpontban sem voltak véglegesek, mert a rajoni néptanács jóváhagyta a kuláknak minősítették törlését, és erről írásban le is értesítette az érintetteket, de a tartományi néptanács nem értett egyet a törléssel. Emiatt a végleges névjegyzékek összeállítása elhúzódott, és így a [mezőgazdasági] adót sem lehetett kivetni. RNL-MsMH, Erdőszy Raj Nt, 54/1953. ircs. f. 87.

174 RNL-MsMH, Erdőszy Raj Nt, 54/1953. ircs. f. 88. A Pénzügyminisztérium 162 062/1963. augusztus 31-i átírat.

175 Hotărârea plenarei lărgite a CC al PMR din 19–20. august 1953. Dan Cătănuș – Octavian Roske: *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*. Vol. II., 1953–1956. București, 2005, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 131–140. p.

pen lecsökkent a kulák-gazdaságok terméseredménye, a tulajdonosok pedig parlagon hagyták földjeiket vagy elhagyták gazdaságaikat.

Egy határozat, amelyet ekkor fogadtak el, a korábbi, 1949 márciusában megfogalmazott álláspontot hangsúlyozta: nemzetgazdasági szempontból fontos, hogy a kulák-gazdaságok képesek legyenek többlettermelésre, kifizessék az adójukat, beadják a kötelezően beszolgáltatandó terményeket, valamint hogy az általuk megtermelt többletet piacon értékesítsék. A kulákok korlátozásának politikája továbbra is érvényben maradt, de azt úgy kellett végrehajtani, hogy az érintettek eleget tudjanak tenni az állammal szembeni gazdasági kötelezettségeiknek – azaz termelőképesnek kellett maradniuk.

1954

1954-ben a kulák ügyek veszítettek fontosságukból: a tartományi vezetés március végén ugyan kihangsúlyozta az adózóképes személyek felkutatásának fontosságát, de a községi kulák-névjegyzékek jóváhagyása ügyében a döntéshozatalt a rajoni néptanácsokra bízta.¹⁷⁶ Egy május 14-én kiadott utasítás szerint az alárendelt rajonoknak az adott hó végéig kellett rendbe tenniük az említett névjegyzékeket.¹⁷⁷ A végrehajtást részletekbe menően nem ismerjük, de az említett évben a tartományban 1888 családfőt minősítettek kuláknak.¹⁷⁸

176 1954. március 27-én a Tartományi Végrehajtó Bizottság arra utasította a rajoni végrehajtó bizottságokat, hogy miután eldöntötték egy személyről, kulák-e vagy nem, a meghozott döntésekről értesítsék a rajoni szervezetet anélkül, hogy a tartományi jóváhagyásra várnának. A rajoni végrehajtó bizottságok utólagos módosításokat is végrehajthattak, amiről a tartományi vezetést szintén csak értesíteni kellett. (A döntéshozatal egy alsóbb szintre való utalása arra utalt, hogy a kérdést már kevésbé tekintik fontosnak, valamint a központi ellenőrzés lazítását is jelentette.) Egyébként a körlevél a tehető adózóképes gazdálkodók felkutatására ösztönzött: egyrészt figyelmeztette a rajoni végrehajtó bizottságokat, hogy komoly indok nélkül senkit ne minősítsenek kuláknak, másrészt jelezte számukra, hogy új „kizsákmányoló elemeket” (azaz kulákokat) kell felfedezniük. A Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa Végrehajtó Bizottsága 2800/I. sz. körlevele a rajoni néptanácsok végrehajtó bizottságaihoz. RNL-MsMH, Régen Raj Nt, 18/1950. ircs. f. 199., ugyanaz RNL-MsMH, Erdősztyg Raj Nt, 3/1954. ircs. f. 96 és 13/1954. ircs. f. 225.

177 Azaz az 1953. évi névjegyzékek összeállítása óta történt módosítások alkalmazásával új névjegyzékeket kellett készíteni. RNL-MsMH, Erdősztyg Raj Nt, 4/1954. ircs. f. 92.

178 RNL-MsMH, MMAT Nt, 85/1951. ircs. f. 7.

1954. november 8-án a Központi Bizottság politikai büroja úgy határozott, hogy a kulák-névjegyzékeket ezúttal is felül kell vizsgálni, de a határozat tartományi alkalmazásáról eddig nem került elő irat.¹⁷⁹

1955

1955 februárjában a tartomány pénzügyi szerve utasította Erdőszentgyörgy (és feltehetően a többi) rajon vezetőségét, hogy a névjegyzékből törölt, de volt kizsákmányolóként nyilvántartott kulákokat ugyanolyan (50%-os) adó- és beszolgáltatás-növelésnek kell alávetni, mint a tényleges kulákokat.¹⁸⁰ Az intézkedés abszurditása abból adódott, hogy 1952 őszén a „volt kizsákmányolók” kategóriát éppen azok számára hozták létre, akiknek már nem volt megadóztatható vagyonuk. Úgy tűnik, a két évnyi felmentéssel csupán az volt a hatalom célja, hogy ezen adóalanyok gazdaságilag újra megerősödjenek – legalábbis annyira, hogy ismét legyen mit elvenni tőlük. Másként fogalmazva: igazából nem a politikai hovatartozás számított, hanem a gazdasági szempont: csak az volt a fontos, hogy a vidéki lakosságból minél többet sajtoljanak ki. Az „új kulák” kategóriájába soroltak pénzügyi kötelezettségei mellé két évre visszamenőleg 50%-os többlet-adót kellett kiszámítani, azoknak pedig, akiket csak 1954. október 31. után töröltek a kulák-névjegyzékekből, szintén megemelt pénzügyi kötelezettségeknek kellett eleget tenniük.

1956

1956. január 10-én újabb közigazgatási átrendezésre került sor, amely abban tért el a szokásos átrendezésektől, hogy ezúttal a korábban tanyának tekintett településeket faluvá minősítették. A MAT esetében ez 184 „új” falut eredményezett. Ugyanekkor a tartományhoz csatoltak

---

179 A Román Munkáspárt Központi Bizottsága politikai bürojának 1954. november 8-i határozata a kulák-névjegyzékek felülvizsgálatáról. Marius Oprea: „Transformarea socialistă a agriculturii”: asaltul final, 1953–1962. Dorin Dobrinu – Constantin Iordachi (szerk.): *Tărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România*. Iași, 2005, Polirom, 87. p.

180 A Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsának Pénzügyi Ügyosztálya által kiadott, Erdőszentgyörgy Rajon Néptanácsának pénzügyi részlegéhez intézett 25. sz. utasítása. RNL-MsMH, Erdőszty Raj Nt, 25/1956. ircs. f. 2.

Kulák-névjegyzékek Erdőszenyörgy rajonban

Sorsz.	Községek	1951. máj. 24.	1952 – első (máj. 27. – jún. 10.)	1952 – második (jún., júl. 12.–28.)	1952. aug. ápr.–jún. nov. 21.	1954. ápr.–jún. nov. 21.	1956. jan. 19.	1957. máj. 29.	1958. jún. 5	1958. szept. 20.	1959. jún. 2.
1.	Alyha	2	18	júl. 18.	4						
2.	Étd	11	37	máj. 29.	51	júl. 17.	+11				
3.	Balavásár	9	95	júl. 28.			35	7	6	4	4
4.	Székelybere	8			64	21	2	2	2	2	4
5.	Börzöd	10	39	máj. 27.	50	júl. 18.		44	5	3	4
6.	Bordos	15	21	jún. 1.	38	jún. 7.		22	4	4	4
7.	Mikháza	1	21	jún. 8.							
8.	Nagykend	20	29	jún. 1.			+1	31	3	2	3
9.	Kibéd	4	27	jún. 1.				21			3
10.	Körödszenmárton	10	-				-				
11.	Köröspatak	8	17	máj. 28.				19	1	1	1
12.	Remete	5	37	jún. 10.			+6	16			
13.	Gyulakúta	12						25	6	6	6
14.	Makfalva	7	42	jún. 8.				30			2
15.	Ny-magyarós	3	39/40	jún. 8.	73	júl. 24.		27	3	2	2
16.	Márkod	4	38	jún. 28.				33	3	3	3
17.	Havad	7	75	jún. 26.	12	júl. 22.		22	4	4	4
18.	Sófalva	-	11	jún. 9.	19	júl. 17.		3			3
19.	Parajd	8	14	jún. 9.	34	júl. 25.		9	3	2	2
20.	Erdőszenyörgy	22	96	máj. 29.				54	8	7	7
21.	Szováta	12	50	jún. 9.				42	3	2	3
22.	Sóvárad							4	4	4	6
23.	Sirőd	3	13	júl. 19.	26	júl. 19.		15	1	1	1
24.	Solymos	-	51	máj./jún.			+7				
25.	Hármasközség	7	30	máj. 30.	8	júl. 12.		48	6	5	6
26.	Zágor	-	-				-				
27.	Székelyvécke	-	n.a.		20			13			
		187	687/688		+444		+89	534	63	59	53
								57	81	63	

Forrás: RNL-MsMH Erdőszy Raj Nt, 3/1952. ires. f. 1–4., 137/1952. ires. f. 253–269., 54/1953. ires. f. 14–84., 7/1956. ires. f. 1–16., 28/1958. ires. f. 57–64., 9/1957. ires. f. 39–40., 28/1958. ires. f. 13–14., 55–56.; MMAT Nt, 65/1952. ires. 1952. szeptember 27-e után Körödszenmártont más rajonhoz csatolták, Solymos község nevét Nagysolymosra változtatták (Nagysolymos és Kissolymos falvakkal), és a rajonhoz csatolták Székelyvécke községet.

1956. január 10-től Étd., Mikháza, Remete, Nagysolymos, Zágor, Székelyvécke községeket más rajonhoz csatolták, Szováta városról leválták Sóvárad község.

m. r. – más rajonhoz csatolták

négy „régí” falut¹⁸¹ is, és létrehozták Székelykeresztúr rajont.¹⁸² Az átszervezést követően tehát a MAT tíz rajonnal (és Marosvásárhely várossal), továbbá 12 várossal és 226 községgel – összesen 702 településsel – rendelkezett.

A Román Munkáspárt 1956. július 16–17-i plenáris ülésén – a csatlós államok mindegyikében kibontakozó reformhullám szellemében – külön kitértek a kulákok helyzetére is.¹⁸³ Amint az ülésen meghozott határozatban leszögezték: az utóbbiakat célzó megszorító intézkedések, valamint a „mezőgazdasági tulajdon természetes szétaprózódása”¹⁸⁴ eredményeképpen a kulákgazdaságok száma jelentősen lecsökkent. Azt is megállapították, hogy az utóbbiak képtelenek gazdasági lehetőségeikkel arányosan kivenni részüket a termelésből. Úgy vélték, ezért „részben az egyes párt- és állami szervek” túlzott megszorító politikája a felelős. A probléma orvoslása érdekében azt javasolták, hogy a pártszervek igyekezzenek érdekeltté tenni a kulákgazdaságokat termelésük növelésében, emellett azonban a megszorításokat továbbra is alkalmazni kellett. Végül kifejtették, hogy a politikai büro által meghatározott irányelveknek köszönhetően javarészt sikerült kijavítani a kulákká nyilvánítás során elkövetett hibákat, de mivel a listákon továbbra is szerepeltek középparasztok, a névjegyzékek mihamarabbi felülvizsgálatát, valamint az indokolatlanul kulákká nyilvánítottak felmentését irányozták elő.¹⁸⁵ A határozat legfőbb újdonsága azonban az volt, hogy kiderült belőle: az államnak nemcsak a kulákok terményeire,

---

181 Gyergyótölgyes, Gyergyóholló, Teremi és Nagypatak.

182 Székelykeresztúr rajont Erdőszentgyörgy rajon öt falujából és Udvarhely rajon 27 falujából hozták létre, valamint az új rajon területén négy tanyát faluvá minősítettek. Kézdi rajontól átsatoltak Csík rajonhoz öt falut, Csík rajon egy faluját a rajoni székhely város alá rendelték; Gyergyó rajonhoz hozzácsatolták Tölgyes községet Bákó tartomány Csalhó rajonjától; Régen rajonhoz csatoltak hat falut Marosvásárhely rajontól és kettőt Hévíz rajontól, de egy falut átsatoltak Marosvásárhely rajonhoz. Marosvásárhely rajonhoz csatoltak négy falut Erdőszentgyörgy rajontól és egyet Kolozs tartomány Ludas rajonjától. Sepsí rajonhoz csatoltak egy falut (amely egyben községközpont is volt) Sztálin (Brassó) tartomány Sztálin rajonjától. 12/1956. számú rendelet, az 1956. január 10-i, 1-es számú Hivatalos Közlöny (Buletin Oficial) melléklete.

183 Octavian Roske – Florin Abraham – Dan Cătănuș: *Colectivizarea agriculturii în România. Cadrul legislativ 1949–1962*. București, 2007, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 454. p.

184 Valószínűleg arra a folyamatra utal, amely során az utódok között szétosztott birtok felaprózódott.

185 A határozat azt sugallta, hogy a kulákság legfőbb ismérve az idegen munkaerő kizsákmányolása.

hanem azok munkaerejére is szüksége volt. Ebből kifolyólag bizonyos feltételek mellett engedélyezték a kulákok és kulák-gyermekek felvételét a kollektív gazdaságokba, mezőgazdasági társulásokba és mezőgazdasági szövetkezetekbe.¹⁸⁶ Az 1951–52-es évek politikájához képest, amikor a hatalom utasítására egymást követték a mezőgazdaság szocialista egységeibe „befurakodott” kulákok kizárását célzó akciók, ez jelentős változásnak tekinthető, de egyben jól illusztrálja a gazdaságpolitikai szempontok elsőbbségét az elvi (osztályharcos) szempontokkal szemben.

Azzal kapcsolatban, hogy a gyakorlatban ez a kuláknak minősített családfeők számának csökkentését jelentette-e, csak néhány támpontunk van: Csík rajon esetében tudjuk, hogy az év végére a kuláknak minősítettek száma augusztushoz képest a felére csökkent,¹⁸⁷ a többi rajon esetében az 1957. év tavaszi–nyári névjegyzékeinél találunk hasonló vagy nagyobb mértékű csökkentést.¹⁸⁸

A magyarországi forradalom leverését követően, 1956. december 27–29-én zajlott a Román Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris ülése. Ezen a társadalmi feszültségek csökkentése érdekében a gazdálkodó réteget érintő könnyítések jelentettek be, amelyek közül a legfontosabb a kötelező beszolgáltatás megszüntetése volt (a hús és gyapjú kivételével),¹⁸⁹ azonban a plenáris ülésen elhangzott jelentésében Gh. Gheorghiu-Dej a kulákokat érintő megszorító politika folytatásáról beszélt.¹⁹⁰

186 A kulákok gyerekei kollektív gazdaság- vagy mezőgazdaságitársulás-tagok lehettek, ha külön éltek a szüleiktől, és nem alkalmaztak idegen munkaerőt; a kulákok is beléphettek, ha támogatták a munkásmozgalmat vagy az 1945 előtti antifasiszta cselekményeket; ha 1944. augusztus 23-a után harcoltak Németország vagy Magyarország ellen, támogatták az 1945. évi földreform végrehajtását vagy az új rendszer kiépítését. Azokban a községekben, amelyekben a lakosság nagy része a kollektív gazdaság vagy mezőgazdasági társulás tagja volt, felvételt nyerhetett minden kulák, aki lojális magatartást tanúsított a rendszerrel szemben, de a beiratkozásuktól számított első években nem választhatták be őket a közös gazdaság vezetőségébe.

187 1956. augusztus 18-án 325 családfeő szerepelt a rajoni névjegyzékben, 1965. december 31-én 170 családfeő. RNL-MsMH, RMP-MTB, 142. ircs. f. 78.; MMAT Nt, 206/1957. f. 6–29.

188 Kivétel Sepsiszentgyörgy rajon, ahol csak mintegy 20 százalékos csökkentés történt. RNL-MsMH, MMAT Nt, 206/1957.

189 A Román Munkáspárt Központi Bizottságának 1956. december 27–29-i plenáris ülése. *Scântea*, 1956. december 30., 3791. szám, 1. p.

190 „Ebben a harcban a párt árucseré- és kereskedelemmel kapcsolatos politikájának biztosítania kell a munkásosztály érdekeinek ötvözését a dolgozó parasztság érdekeivel, a kulák-kapitalista elemek korlátozását, a népi-demokratikus rendszer megszilárdítását.” Fordítás román nyelvről. Gh. Gheorghiu-Dej elvtárs jelentése a

Az 1956. évi kulák-névjegyzékek összeállításáról nincsenek részletes forrásaink; egy néhány évvel későbbi forrás szerint ebben az évben 3189 kulák gazdálkodót tartottak nyilván a tartományban.¹⁹¹

1957

1957. április elején a tartomány vezetősége utasította a rajonokat, hogy május 15-ig aktualizálják és küldjék meg a kulák-névjegyzékeket,¹⁹² június 5-én pedig a tartomány pénzügyi részlege küldött ki hasonló tárgyú utasítást.¹⁹³ A kulák-kérvényeket ekkor az RMP KB 1956. júliusi és decemberi határozatainak szellemében kellett elbírálni.¹⁹⁴

1957. augusztus 6-án újraszabályozták a mezőgazdasági adót; ennek során a kuláknak minősítettek befizetését – akárcsak az előző években – 30–50%-al növelték meg. Azt is előírták, hogy a kulák-névjegyzékeket a községek vezetősége decemberben kell hogy átadja a pénzügyi ügyosztályoknak, mivel az adóév kezdetét január 1-jére tették át.¹⁹⁵ A törvény a kivetett mezőgazdasági adó módosítását csak két esetben engedélyezte: ha az adóalany gazdasági vagy társadalmi besorolása megváltozott (ez a kulákká minősítésre vagy a kulákként való besorolás alóli felmentésre egyaránt vonatkozott), vagy ha az illető egy közös mezőgazdasági szervezet (kollektív gazdaság, társulás, stb.) tagja lett.¹⁹⁶ 1957. augusztus 26-án a tartomány vezetése valószínűleg az új mezőgazdasági adótörvénnyel összefüggésben döntött úgy, hogy a tartománybeli

---

Román Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris ülésén. *Scãnteia*, 1956. december 30. 3791. szám, 2–3. p.

191 *Jelentés a társadalmi csoportok rajononkénti és tartományi elemzéséről, a Román Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. június 9–13-i plenáris ülésének szellemében.* Román nyelven. RNL-MsMH, MMAT Nt, 51/1959. f. 1–6.

192 Arra utasították a rajonok vezetőségét, hogy bírálják el a még el nem intézett kulák-kérvényeket, majd ezután írják át a meglévő listát az új helyzetnek megfelelően. Az utasítás kihangsúlyozta, csak átírásról van szó, nem a névjegyzék újraellenőrzéséről. A Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa Végrehajtó Bizottsága 0422/I-es számú, 1957. április 9-i utasítása. RNL-MsMH, Mv Raj Nt, 24/1957. ircs. f. 6.

193 A MAT Nt Pénzügyi Ügyosztályának 6490/1957-es számú utasítása. RNL-MsMH, MMAT Nt, 206/1957. ircs. f. 125.

194 A MAT Nt Végrehajtó Bizottságának 0422/I-es számú, 1957. április 9-i utasítása. RNL-MsMH, Mv Raj Nt, 24/1957. ircs. f. 6.

195 379/1957. számú rendelet, 7. és 13. cikkely. RNL-KTL, Román Népköztársaság Államtanácsa – Rendeletek, 3043. számú mutató, 379. ircs. (a továbbiakban: 379/1957. számú rendelet).

196 379/1957. számú rendelet, 7. cikkely.

kulálokra 35–50% közötti emelést rónak ki, rajonok szerinti differenciálással.¹⁹⁷

Ebben az évben már nem a tartomány, hanem a rajonok vezetősége hagyta jóvá a kulák-névjegyzékeket; egy több évvel később készült jelentés szerint ezzel magyarázható, hogy 1354 gazdaságot töröltek a listákról.¹⁹⁸ Egy tartományi összesítésben 1957-ben 1775 gazdaság szerepelt a tartományi névjegyzékben;¹⁹⁹ ez körülbelül 45%-os csökkenés az az előző évi létszámhoz képest.

1958

A tartomány vezetősége 1958. március 21-én utasította az alárendelt rajonokat, hogy tisztázzák le a kulák-névjegyzékeket, és arra is magyarázatot kért, hogy miért van eltérés az adott időszakban rendelkezésükre álló kuláklétszám és az előző évben megadózott kulákok száma között.²⁰⁰ A rajonok válaszából az derül ki, hogy 1957 során 209 személyt mentesítettek a következő okokra hivatkozva: az illető átadta földterületeit az államnak, szétosztotta a fiai között, már nem voltak haszonállatai, vagy elhalálozott.²⁰¹

A KB 1958. június 9. és 13. között megtartott plenáris ülése a nyilvánosságnak szánt közlemény szerint a pártlétszám növelésével, az előléptetések szabályozásával és a párt társadalmi összetételének kérdéseivel foglalkozott²⁰², de az ülés szellemére hivatkozva a tartománybeli gazdálkodók társadalmi besorolását is felülvizsgálták: tartományi és rajoni bizottságokat hoztak létre, amelyek mindegyik község névjegyzékét ellenőrizték.²⁰³ Ennek nyomán a tartományban 382 családfő

197 A MAT Nt Végrehajtó Bizottságának 506-os számú határozata. RNL-MsMH, MMAT Nt – Végrehajtó Bizottság, 7/1957. f. 126.

198 *Jelentés a társadalmi csoportok rajononkénti és tartományi elemzéséről, a Román Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. június 9–13-i plenáris ülésének szellemében.* RNL-MsMH, MMAT Nt, 51/1959. ircs. f. 1–6.

199 Ezek közül csak 1568 esetben tudtak különadókat kivetni. RNL-MsMH, MMAT Nt, 206/1957. ircs. f. 193.

200 Az 1772/1958-es számú, 1958. március 21-i utasítással. RNL-MsMH, MMAT Nt, 206/1957. ircs. f. 4., 30–31., 87.

201 RNL-MsMH, MMAT Nt, 206/1957. ircs. f. 193.

202 Kommuniké a Román Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris üléséről. *Scântea*, 1958. június 14. nr. 4241, 1. p.

203 Tagjai közt voltak a Rajoni Néptanács Végrehajtó Bizottságának alelnökei és a rajoni pártbizottságok mezőgazdasági ügyekért felelős titkárai. *Jelentés a társadalmi csoportok rajononkénti és tartományi elemzéséről, a Román Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. június 9–13-i plenáris ülésének szellemében.* RNL-MsMH, MMAT Nt, 51/1959. ircs. f. 1–6.

került fel újra a névjegyzékekre, így az év második felében már 1523 kulákgazdaságot tartottak nyilván.²⁰⁴ A rajon települései közül csak egy településről van két különböző időpontból származó adatunk erre az évre, ezek esetében viszont megfogható a létszámnövekedés ténye.²⁰⁵

A kulákok problémája a tartományi pártbizottság 1958. szeptember 27-i konferenciáján is szóba került. A tartományi párttitkár²⁰⁶ ezúttal is azt hangsúlyozta, hogy ebben a kérdésben a KB 1956. évi határozata a mérvadó, amely szerint ott, ahol a gazdálkodók többsége már bekerült a mezőgazdaság szocialista szektorába, azokat a kuláknak minősített egyéneket is be lehet venni, akik lojálisak voltak a rendszerhez – azzal a megkötéssel, hogy ezek nem tölthetnek be vezetői állást.²⁰⁷

1959

A kulákok száma 1959-ben tovább csökkent: februárban a tartományban 28 olyan község volt, ahol a helyi vezetőség egyetlen családfőt sem sorolt az említett kategóriába.²⁰⁸ Az egy évtizede tartó hátrányos megkülönböztetés és elszegényesítés azonban az 1959. március 30-án kiadott állami rendelettel ért véget, amely kinyilvánította: nem tekintik többé kuláknak azokat, akik az általuk meg nem művelhető földterületeiket átadják az államnak.²⁰⁹ Ez Maros tartományban a 4-5 ha-nál

---

204 RNL-MsMH, MMAT Nt, 51/1959. ircs. f. 1–6.

205 Erdőszentgyörgy rajonból rendelkezünk egy 1958. június 5-i, 57 neves jegyzékkel, és egy 1958. szeptember 20-i, 81 nevet tartalmazó jegyzékkel. RNL-MsMH, Erdősztgy Raj Nt, 9/1957. ircs. f. 39–40. és 28/1958. ircs. f. 55–56.

206 RNL-MsMH, RMP-MTB, 130. f. 178. A Maros tartományi pártbizottság 1958. szeptember 27–28-i plenáris ülése.

207 RNL-MsMH, RMP-MTB, 130. f. 179. A Maros tartományi pártbizottság 1958. szeptember 27–28-i plenáris ülése.

208 Ezek a következők: Kézdivásárhely rajonban: Kommandó község; Hévíz rajonban: Marosliget, Galócás és Borszék város; Székelykeresztúr rajonban: Galambfalva község; Sepsiszentgyörgy rajonban: Köröspatak, Mikóújfalva községek; Gyergyó rajonban: Marosfő és Vasláb községek; Udvarhely rajonban: Vágás, Ulke, Székelyvarság községek; Erdőszentgyörgy rajonban: Agyha, Sófalva, Siklód, Nagykend községek; Marosvásárhely rajonban: Koronka és Marosszentanna községek; Csík rajonban: Tusnádfürdő község. Régen rajonban volt a legtöbb kulák nélkülinek nyilvánított község, mint például: Bölkény, Görgényüvegcsúr, Kásva, Görgényhodák, Erdőlibánfalva, Alsóidecs, Marosfalfalu. RNL-MsMH, MMAT Nt, 206/1957. ircs. f. 193.

209 115/1959. sz. rendelet. Roske–Abraham–Cătănuş 2007. 489–493. p. Természetesen az intézkedést a szokásos kommunista mázba csomagolták, tudniillik a rendelet azzal indít, hogy Romániában megszűnt az „ember ember általi kizsákmányolása”.

nagyobb földterületek tulajdonosait érintette.²¹⁰ Noha magában a szövegben nem szerepeltek, a rendelet alkalmazási utasítása kitért mindazokra a jövedelemszerző berendezésekre is, amelyek üzemeltetéséhez a tulajdonosaiknak idegen munkaerőt kellett alkalmazniuk. Ha le akartak kerülni a kulák-névjegyzékről, nekik is át kellett adniuk az államnak az általuk birtokolt berendezéseket.²¹¹

A rendeletet a tartományi pártbizottság előbb a pártapparátussal, majd a vidéki lakossággal ismertette,²¹² április 7-én pedig rajoni és községi bizottságokat alakítottak annak végrehajtására. A hivatalos jelentés szerint sok kulák minősítésű gazda jelentkezett a községek vezetőségénél, hogy le kívánja adni a tulajdonában levő földeket, másokat pedig a vezetőségek hívtak be – vélhetően azért, hogy rábeszéljék őket az átadásra.

A végrehajtó közegek közlése szerint április 25-ig – azaz kevesebb, mint egy hónap alatt – a Maros tartományban ekkor nyilvántartott 1905 kulákból 1574 összesen 9159 ha területet adott át (5017 ha továbbra is a tulajdonukban maradt), és különféle más társadalmi csoportba tartozó személyektől további 3116 ha-t vettek át.²¹³ A volt kulákok emellett a következő jövedelemtermelő berendezések tulajdonjogáról mondtak le: 88 cséplőgép, 44 traktor és 17 önjáró cséplőgép (lokomobil).²¹⁴ A közigazgatási iratok szerint az előbbi kategóriába tartozók egyharmada a szocialista mezőgazdasági üzemekbe való felvételét is kérelmezte.²¹⁵

Természetesen akadtak példák ellenszegülésre is: Udvarhely rajonban 10 kulák azt mondta, nem adják le földjeiket, mert ezek megművelésére maguk is képesek (ez természetesen azzal járt, hogy termelősz-

210 RNL-MsMH, RMP-MTB, 230. ires. f. 97.

211 RNL-MsMH, Hármasfalui Polgármesteri Hivatal, 446. ires. f. 63.

212 Minden párt-alapszervezetben és nagygyűléseken is feldolgozták, hangosbemondón naponta beolvasták, faliújságokon közölték. RNL-MsMH, RMP-MTB, 230. ires. f. 72–74.

213 Az összesen átvett 12 776 ha területből átadtak az állami gazdaságoknak 7889 ha-t, a kollektív gazdaságoknak 2633 ha-t és a helyi néptanácsoknak 1851 ha-t. A területek egy részét – mivel tulajdonosaik már bevetették őket – az őszi betakarításig meghagyták az utóbbiaknak. A helyi néptanácsok a nekik juttatott földekre megművelési szerződéseket kötöttek egyéni (?) gazdákkal a 630/1957-es MTH szerint. RNL-MsMH, RMP-MTB, 230. ires. f. 72–74.

214 RNL-MsMH, RMP-MTB, 230. ires. f. 72–74.

215 Az 1905 kuláknak minősített családfőből 586 kérte felvételét mezőgazdasági társulásokba, 189 kollektív gazdaságokba.

közeiket is meg kívánták tartani). Máshol a kuláknak minősített gazdák az engedélyezettnél több földet akartak megtartani,²¹⁶ bizonyos településeken pedig az addig napszámból élő szegénysorsúak részéről merültek fel aggályok. Az utóbbiak állítólag azt vitatták meg maguk között, hogy mivel eddig a kuláknak minősítettek földjeinek részesműveléséből tartották fenn családjaikat, ezután miből fognak megélni.²¹⁷ A leadott földek sorsa is érdekesen alakult: egyes helyi néptanácsok megpróbáltak azzal, hogy ezek mindegyikét a helyi kollektív gazdaságnak juttassák, de ezt a felettes hatóságok végül nem engedélyezték.²¹⁸

KÖVETKEZTETÉS

A kulák-névjegyzékek összeállítására a mezőgazdaság szocialista átalakítása során, 1949 és 1959 között került sor gazdasági, majd politikai (azaz a rendszerhűséggel kapcsolatos) szempontok alapján. A mindenkori politikai irányvonal olyannyira rányomta bélyegét a folyamatra, hogy hatására bizonyos időszakokban jelentősen megnőtt – akár meg is sokszorozódhatott – a kuláknak minősített családfők száma. A listák elkészítése során – noha ezek helyi szinten íródtak – a felettes hatalmi szervek nyomásgyakorlása a lokális szervek szórványos ellenállásának dacára is meghatározó maradt. A hatalom számára a gazdasági szempont volt az elsődleges – vagyis úgy kívántak minél nagyobb nagyobb bevételre szert tenni, hogy egyre több családfőt minősítettek kuláknak. Ha valaki szerény anyagi helyzete miatt nem teljesítette azokat a feltételeket, hogy gazdagparasztnak tekintsék, egyszerűen „kulákbérencnek” nyilvánították, az olyan egyének pedig, akik maguk nem voltak kulákok, de szüleik igen, „kulákfíókák” lettek. Máthé János magyarhermányi gazdálkodó, aki nemcsak szemlélője, de áldozata is volt ennek a rendszernek, igen találóan foglalta össze a hatalom kulák-politikájának lényegét: „Ha a korlátlan hatalom gőzével és nagyzási mániával telt fejekben született tervekhez újabb százmilliók kellettek, az a népi demokráciában nem okozott gondot. Egyetlen körlevélbe került, s a hajcsárok és pribékek hada az országban néhány nap alatt

---

216 Régen rajon Szászudvég községében egy gazda 4 ha helyett 5 ha-t próbált megtartani. Hasonlóan járt el egy másik Erdőidecs faluban: 8 ha-t kívánt megtartani az engedélyezett 5 ha helyett. RNL-MsMH, RMP-MTB, 230. ircs. f. 97.

217 Nyárádmagyarós, Csikfalva, Koronka, Mezőszabad, Mezőcsávás községekben. RNL-MMH, RMP-MTB, 230. ircs. f. 97.

218 Sóvárad, Somosd községekben. RNL-MsMH, RMP-MTB, 230. ircs. f. 97.

kuláklistára tett 40-50 ezer gazdát, a felemelt adókból és beszolgáltatásokból megszámlálhatatlanul ömlöttek a milliók.

Az ilyen gazdálkodás csak rövid ideig tarthatott. A földművesek hihetetlen nyúzása, és vagyonának pusztítása néhány év alatt a legszorgalmasabb és legkitartóbb gazdákat is tönkretette.”²¹⁹

Hajlék lovakkal, 2023

---

219 Máthé: i. m. 109–110. p. 1952. VII. 16–17-i bejegyzés.